

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ.

... પ્રકાશક:—શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા-ભાવનગર ...

વીર સં. ૨૪૭૬.

માહ

પુસ્તક ૪૭ મું.

વિક્રમ સં. ૨૦૦૬.

:: તા. ૧૪ મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૦ ::

અંક ૬ કો

શ્રી આદિજિનેશ્વર સ્તવન.

(રાગ—રખિનાં ગ'ધાવો ભૈયા.)

જિનરાજ આદિજિણુંદા ! શિવસુખ આપો રે,
નાભિરાજા કે નંદા, જસ મુખ પુનમચંદા;
સોહો ચરણ અરવિંદા.....શિવસુખાં ૧

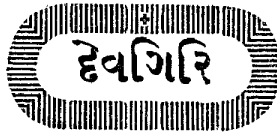
માતા મરૂદેવી જાયા, તીર્થાંકર પ્રથમ કહાયા,
સેવે સુરાસુર ઈંદા.....શિવસુખાં ૨

તારો મુજને જિનરાયા ! તારક જો ગિરદ ધરાયા,
કાપો સવિ હુ'ખદંદા.....શિવસુખાં ૩

અન્ય દેવો નહીં યાચું, શરણું તમારું સાચું,
જગનાથ સુરતર કંદા.....શિવસુખાં ૪

કરુણારસના ભંડારા, જ'ખૂના એક આધારા;
ટાળો ભવોભવ ફંદા.....શિવસુખાં ૫

મુનિરાજશ્રી જ'ખૂવિજયજી મહારાજ.

(ગતાંક ૫૪ ૧૦૩થી ચાલુ).

દેવગિરિ અને સહજ શેઠ.

ઉપર જે સાહુ સહજએ બંધાવેલા જિનમંદિરને જિનપ્રભસૂરિએ શાહીફરમાન બતાવીને મુસલમાનોથી કરાતા વિનાશથી બચાવી લીધું તે સાહુ સહજ શત્રુજય તીર્થ ઉપર સં. ૧૩૭૧માં (મહા સુદ ૧૪ને દિવસે) ૧૫, મો ઉદ્ધાર^૧ કરાવનાર સંઘપતિ સમરસિંહ

૧ આ ઉદ્ધારના સંબંધમાં નીચેની હકીકત અનુસંધાનમાં લેવા જેવી છે—વિ. સં. ૧૦૮માં મધુમતી(મહુવા)ના વતની જ્ઞવડશાહે ભગવાન વજ્રસ્વામીના હાથે જે આદીશ્વર ભગવાનના યિંગની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી તેના મરતકનો સં. ૧૩૬૬માં ૧૪મી સદીના મહા અસાચારી બાદશાહ અલ્લાઉદ્દીન ખૂતીના સૈનિકાએ ઉચ્છેદ કરી નાખ્યો હતો, અને સં. ૧૨૧૭માં ઉદાયનમંત્રીના પુત્ર બાહુડમંત્રીએ બે ઠાંક, સત્તાણુ લાખ દ્રવ્ય ખર્ચાને જે મુખ્ય મંદિર બંધાવ્યું હતું તેના પણ કેટલાક ભાગોનો વિનાશ કર્યો હતો. સં. ૧૩૮૫માં રચેલા શત્રુજયતીર્થકદય(વિવિધ તીર્થ કદપાન્તર્ગત)માં જિનપ્રભસૂરિજી જણાવે છે કે—હી પ્રદર્શક્રિયાસ્થાનસંઘે વિક્રમવત્સરે । જાવહિસ્થાપિતં વિમ્બં મ્લેચ્છૈર્મગ્નં કલેર્વશાત્ ॥ ૧૨૯ ॥ હા, હા ! મહાખેદની વાત છે કે, જ્ઞવડશાહે સ્થાપેલા યિંગને સં. ૧૩૬૬માં કલિકાલના પ્રભાવથી રહેઝોએ લાંગી નાખ્યું. ઉપદેશતરંગિણીમાં (પૃ. ૧૩૬, ૧૩૭) કહ્યું છે કે, દ્વિથી ૧ લાખ એથી હજારની મુસલમાન ફોજ સૌરાષ્ટ્રમાં આવી હતી, અને તેણે જ્ઞવડશાહે સ્થાપેલી પ્રતિમાનો ભંગ કર્યો હતો.

આ દુઃખદ અને ભયાનક ઘટનાથી ભારતવર્ષના સમગ્ર જૈનસંઘમાં હાહાકાર વ્યાપી ગયો હતો અને જૈનોના પ્રાણુસમાન આ સર્વશ્રેષ્ઠ તીર્થનો વિનાશ થવાથી આખો સંઘ શોકસાગરમાં ડૂબી ગયો હતો. બરાબર આ અવસરેજ જિનશાસનરૂપી વનમાં સમર નામનો સિંહ પ્રગટ થયો કે જેણે પોતાના છુદ્ધિ-પરાક્રમથી અતિવિષમ સમયમાં પરમતારક શત્રુજય તીર્થાધિરાજનો ઉદ્ધાર કર્યો. સમરસિંહ ઉપર સુવ્રતાનની ધણી પ્રીતિ હતી, તેથી તેનો લાભ ઉઠાવવા તેણે નિર્ણય કર્યો. અને જેના દર્શનમાત્રથી જીવન ધન્ય બને છે તે તીર્થનો ઉદ્ધાર કરવાની તેણે પ્રતિજ્ઞા લીધી. સુવ્રતાનને પ્રસન્ન કરીને ફરીથી તીર્થસ્થાપના માટે મંજૂરી મેળવી લીધી.

વસ્તુબાલ મંત્રીએ ભવિષ્યમાં રહેઝોથી તીર્થના ભંગની સંભાવનાથી જ્ઞવડશાહે જે મમ્માણિ-ખાણના પાષાણથી પ્રતિમા ભરાવી હતી તે જ ખાણમાંથી બે મોટી શ્રેષ્ઠ ફલહી(શિવા) લાવીને ભોંયરામાં રાખી હતી કે કદાચ ભવિષ્યમાં મૂર્તિનો ભંગ થાય તો તેમાંથી યુગાદિદેવ શ્રી આદિનાથ અને શ્રી પુંડરીકસ્વામીની પ્રતિમા ભરાવી શકાય. સમરસિંહે આ પાષાણની મૂર્તિ ભરાવવા વિચાર કર્યો, પરંતુ ‘વિષમ કાલમાં આવી શ્રેષ્ઠ ફલહીનો ઉપયોગ કરવામાં જોખમ છે’ એમ માનીને સંધે

(સમરાશા) ઓસવાણના જ્યેષ્ઠ અંધુ જ જણાય છે. ઉકેશગચ્છના શ્રી કક્કસૂરિએ સં. ૧૩૬૩માં કંજરૌટપુરમાં રચેલા નાભિનંદનોદ્ધાર પ્રખંધમાં તથા નિવૃત્તિ ગચ્છના પાસડસૂરિના

રત્ન ન આપી, તેથી આરાસણની ખાણમાંથી ખીજ એક મોટી ફક્કી કઢાવી. આ મોટા પાષાણને પાણિતાણુ લાવવા માટે ગાડાને ૨૦ તો બળદ જોડવામાં આવ્યા હતા, ચોરાશી પુરષોએ ખજા ઉપર ઉપાડીને ૬, દિવસે તો હુંગર ઉપર ચડાવ્યો હતો, અને તેમાંથી પ્રતિમા ધડવા માટે અતિકુશલ ૧૬ કારીગરો પાટણથી લાવવામાં આવ્યા હતા. પ્રતિમાજી તૈયાર થયા પછી મહામહોત્સવપૂર્વક ધર્મવીર સમરસિંહે શ્રી સિદ્ધસૂરિજીના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. અને મ્લેચ્છોએ ભાગેલા બાહ્યમંત્રીના મંદિરના બાકીના ભાગને પણ શિખર સુધી અંધાવીને પૂર્ણ કર્યો હતો. આ સિદ્ધસૂરિજીના શિષ્ય કક્કસૂરિએ જ સં. ૧૩૬૩માં નાભિનંદનોદ્ધારપ્રખંધની સંસ્કૃતમાં રચના કરી છે તેમાં તથા પાર્શ્વદત્તસૂરિના શિષ્ય અંબુદેવસૂરિએ ગુજરાતી ભાષામાં રચેલા સમરાશાસ(જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્ય સંચય, (શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા પ્રકાશિત)માં આ ઉદ્ધારનું અત્યંત આનંદજનક વિસ્તારથી વર્ણન છે. આજે પણ જૈન ઇતિહાસમાં મહામાતૃ વસ્તુપાલ અને પેથડશાહ પછી ધર્મરત્ન સમરાશાનું તેજસ્વી નામ ઝળકી રહ્યું છે.

મહાકુખની વાત છે કે, સમરાશાએ સ્થાપેલા ધિંબનું મસ્તક પણ પુનઃ કોષ્ટ નરપિશાય દુષ્ટ મ્લેચ્છોએ ખંડિત કર્યું હતું. અને તેથી તેનો ફરીથી ઉદ્ધાર કરવાની ફરજ ઉપસ્થિત થઈ હતી. આ કાર્ય ચિતોડના વતની અને લાંબા મહારાણા સાંગાના પરમમિત્ર શેઠ તોલાશાહના સુપુત્ર શેઠ કર્મશાહે કર્યું. એકદા સંધમાં તપાગચ્છના ધર્મરત્નસૂરિ ચિતોડ આવ્યા હતા. તે સમયે તોલાશાહે ગુરુને પૂછ્યું હતું કે, શત્રુજય ઉપરના સમરાશાહે સ્થાપેલા ધિંબનું ખંડન થયું છે તેના ઉદ્ધારનો મતોરથ સિદ્ધ થશે કે નહીં ? ગુરુએ કહ્યું કે, તારો પુત્ર કર્મશાહ એ કાર્ય કરશે. ત્યાર પછી કાલક્રમે તોલાશાહ સ્વર્ગે સિધાવ્યા. કર્મશાહ કાપડનો વ્યાપાર કરતા હતા. તેમાં એક પ્રસંગમાં શાહજીદા બહાદુરખાન સાથે તેમની મૈત્રી થઈ હતી. સં. ૧૫૮૩માં એ જ શાહજીદો અમદાવાદમાં બહાદુરશાહનું નામ ધારણ કરી ગાદી ઉપર બેઠો. અવસર સાધીને કર્મશાહે તીર્થોદ્ધાર માટે મંજુરી મેળવી લીધી. અને ઠાઠમાઠ-પૂર્વક સંધ લઈને પાણિતાણુ આવ્યા. જે પાષાણમાંથી પ્રતિમા ભરાવવાની સમરાશા ઓસવાણની ઈચ્છા સંધની અનુમતિ ન મળવાથી મનમાં ને મનમાં જ રહી ગઈ હતી તે જ વસ્તુપાલ મંત્રીએ લાવીને રાખેલા મમ્માણિ પાષાણની પ્રતિમા ભરાવવાનું સદ્બાગ્ય કર્મશાહને પ્રાપ્ત થયું. તેમણે એ પાષાણ ભોંયરામાંથી કઢાવ્યો, અને વાસ્તુશાસ્ત્રમાં નિષ્ણાત વાયક વિવેકમંડન અને પં. વિવેકધીરની દેખરેખ નીચે પ્રતિમા ભરાવી. અંતે સર્વ ગામના સંધોને આમંત્રણ આપીને ઉપરોક્ત ધર્મરત્નસૂરિના પદ્મશિષ્ય શ્રી વિદ્યામંડનસૂરિજીના હસ્તે સં. ૧૫૮૭ના વૈશાખ વદિ ૬ ને રવિવારે મહામહોત્સવપૂર્વક તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આપણે જામને આદીશ્વર દાદા કહીને સંબોધીએ છીએ અને જોના દર્શન માત્રથી અશ્રુતનું પાન કર્યોનો આનંદાનુભવ થાય છે તે આ વસ્તુપાલમંત્રીએ લાવેલા પાષાણની ભરાવેલી અને કર્મશાહે સ્થાપેલી જ પ્રતિમા છે. આ નિતાંત પુણ્યમય પરમાણુઓથી અનેલી મૂર્તિનાં દર્શન કરતાં અંગે અંગે રોમાંચ ખડા થાય છે અને આનંદનો મહાસાગર ઉછળે છે. અહીં ભારતના ખૂણે ખૂણેથી પ્રતિવર્ષ લાખો લોકો યાત્રાર્થે આવે છે. આ ઉદ્ધારની વિસ્તૃત હકીકત ઉપરોક્ત પં. વિવેકધીરે બનાવેલા સંસ્કૃત શત્રુજયોદ્ધારપ્રખંધમાં વિસ્તારથી છે, કે જે શ્રી જૈન આત્માનંદ સભા, ભાવનગરથી પ્રગટ થયો છે.

શિષ્ય અંબદેવસૂરિએ સં. ૧૩૭૧માં (?) રચેલા સમરસિંહરાસમાં આ ઉદ્ધારનું ઘણું વિસ્તારથી વર્ણન છે. સમરસિંહરાસમાં જણાવ્યું છે કે—“પાટણમાં રહેતા દેસલશાહને સહજ, સાહજ અને સમરસિંહ એમ ત્રણ પુત્રો હતા. તેમાં સમરસિંહ રત્નપરીક્ષામાં નિષ્ણાત હતા અને તેણે રાજ્યકારભારી વર્ગમાં ઘણું માન પ્રાપ્ત કર્યું હતું. વચલા પુત્ર સાહજે ખંભાત બંદરમાં નિવાસ કરીને પૂર્વજોની કીર્તિ પ્રાપ્ત કરી હતી. સૌથી મોટા પુત્ર સહજપાલે દક્ષિણદેશના દેવગિરિમાં જઈને નિવાસ કર્યો હતો, અને ત્યાં ચોવીશ જિનાલય બંધાવીને તેમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂલનાયકરૂપે સ્થાપના કરી હતી.” (ભાષા, ૨).

નાભિનંદનોદ્ધાર પ્રબંધમાં (પ્રસ્તાવ, ૨) જણાવ્યું છે કે—સહજે રાજા રામદેવને ગુણોથી એવો વશ કરી લીધો હતો કે બીજાની વાત પણ ન કરે. અને કર્પૂરથી સુવાસિત તાંબૂલ આપતો હોવાથી મંગલપાઠકોએ તેનું ‘કર્પૂરધારાપ્રવાહ’ એવું બિરુદ આપ્યું હતું. સહજ શેઠે રામદેવરાજાને ભેટણાંઓથી પ્રસન્ન કરીને જિનાલય માટે ભૂમિ મેળવી હતી અને થોડા જ સમયમાં જિનાલય બંધાવીને તૈયાર કરાવ્યું હતું. તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે સહજના પિતા દેશલશાહ ચોવીશ જિનબિંબ, બીજાં બે મોટાં જિનબિંબ તથા પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમા તૈયાર કરાવીને સ્કંધવાહકના ખભા ઉપર સ્થાપી ગુરૂશ્રી સિદ્ધસૂરિની સાથે પાટણથી દેવગિરિ તરફ ચાલ્યા હતા. ગુરુનો તથા પ્રતિમાજનો ઘણા મહોત્સવપૂર્વક સહજશેઠે દેવગિરિમાં પ્રવેશ કરાવ્યો હતો. પછી શ્રી સિદ્ધસૂરિના હાથે જ પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. જિનપ્રાસાદ આગળ વિશાલ મંડપ હતો અને તેમાં ૨૪ દેરીઓ હતી. જિનાલય ફરતો મનોહર હવેલીસહિત કિલ્લો કરાવ્યો હતો. પ્રતિષ્ઠા થઈ રહ્યા પછી દેસલશાહ ગુરુજી સાથે પાટણ પાછા ફર્યા હતા.

પ્રબંધમાં એ પણ જણાવ્યું છે કે—સમરસિંહ સંઘ લઈને શત્રુજયતીથીદ્વાર માટે પાલિતાણા આવ્યા હતા, અને ગિરિરાજ ઉપર ચડ્યા ન હતા, તેટલામાં જ દેવગિરિથી સહજ શેઠ અને ખંભાતથી સાહજ શેઠ પણ સંઘ લઈને પાલિતાણા આવી પહોંચ્યા હતા. સમરાશા એક યોજન સામા જઈને બંને વડિલ બધુએને ભેટી પડ્યા હતા.

શ્રી જિનપ્રભસૂરિ અને દેવગિરિ.

લઘુ ખરતરગમ્થપ્રવર્તક શ્રી જિનસિંહસૂરિના શિષ્ય શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી એક અસાધારણ પ્રતિભાવાનું તથા મંત્ર-તંત્ર-ચમત્કારદિના બાણકાર હતા. તેમનો જીવનસમય વિક્રમની ચૌદમી સદી છે. તેમણે બારતવર્ષના સિદ્ધ સિદ્ધ રથજોમાં વિહાર કરીને જૈન-તીર્થસ્થાનોનું યથાશ્રુત અને યથાદૃષ્ટ વર્ણન કરતા ૫૮ કલ્પોની રચના કરી છે કે જે વિવિધતીર્થકલ્પના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. આ કલ્પોમાં ઘણી ઘણી ઐતિહાસિક તેમજ ભૌગોલિક સામગ્રી ભરેલી છે. તે પૈકીનો અપાપાબૃહત્કલ્પ તેમણે સં. ૧૩૮૭ ના ભાદરવા વદ ૧૨ ને દિવસે દેવગિરિમાં રહીને રચ્યો છે.

દિદ્ધીપતિ સુરિલમ શહેનશાહ મહમ્મદ તઘલક ઉપર તેમનો ઘણો પ્રભાવ હતો.

કન્યાનયનીય મહાવીરપ્રતિમાકદપમાં તેમણે જણાવ્યું કે—“મહમ્મદ તથાલકે સાથે મોકલેલા ઘણા આડંબર સાથે દિલ્હીથી પ્રયાણ કરીને શાસનપ્રભાવના કરતા તેઓ મહારાષ્ટ્રના દેવગિરિ નગરમાં આવ્યા હતા અને ત્યાંથી સંઘપતિ જગસિંહ, સાહુ તથા મલ્લદેવ વગેરે સંઘ સાથે પર્મકૃણ (પૈઠણ) ગયા હતા અને ત્યાં શ્રી મુનિસુવ્રત ભગવાનની જીવંત-સ્વામી પ્રતિમાનાં દર્શન કર્યાં હતાં.” આ બનાવ સં. ૧૩૮૫ પછીનો છે.

દેવગિરિ અને શાહ જગસિંહ.

તપાગચ્છાધિપતિ શ્રી સોમસુંદરસૂરિના શિષ્ય શ્રી રત્નશેખરસૂરિજીએ સં. ૧૫૦૬ માં રચેલી શ્રાદ્ધવિધિની સ્વોપસૃવૃત્તિવધિ કૌમુદીમાં (પૃ. ૧૦૩) તથા સંતિકરં આદિના કર્તા સહસ્રાવધાની શ્રી મુનિસુંદરસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી શુભશીલગણિજીએ રચેલી ભરતેશ્વર બાહુબલિવૃત્તિ (ભરહુસર બાહુબલિની ટીકા) અપરનામ કથાકોશની બાવીશમી કથામાં સાધર્મિકવાત્સલ્ય ઉપર દેવગિરિના શાહ જગસિંહનું દષ્ટાંત આપ્યું છે. દષ્ટાંતનો સાર એ છે કે—સાધર્મિક વાત્સલ્ય મુક્તિને આપનારું છે એમ શુરુમુખે સાંભળીને જગસિંહ શેઠે દેવગિરિમાં ૩૬૦ વણિકપુત્રોને પોતાના સમાન ઋદ્ધિવાળા કર્યા હતા. તે બધાને ત્યાં અનુક્રમે વર્ષમાં એક વાર પકવાન આદિની ઉત્તમ રસોઈ કરવામાં આવતી હતી. અને બધા શ્રાવક કુટુંબો એકત્ર જમતા હતા. આ જમણમાં પ્રતિદિન ૭૨૦૦૦ ટંકનો ખર્ચ થતો હતો. આ પ્રમાણે જમાડવાનો વારો દરેકને વર્ષે વર્ષે એક વાર આવતો હતો.

શ્રી શુભશીલગણિજીએ ૨૩ મી કથામાં જણાવ્યું છે કે જગસિંહ શેઠ તપાગચ્છનાયક શ્રી સોમતિલકસૂરિજીના ભક્ત હતા, અને તેમના ઉપદેશથી હજારો ઘોડા તથા બાવન દેવાલયો સાથે લઈને સોમતિલકસૂરિજી સાથે શત્રુંજય-ગિરનારની યાત્રા કરી હતી.

શ્રી શુભશીલગણિજીએ ૨૧ મી કથામાં જણાવ્યું છે કે શ્રી જિનપ્રભસૂરિજી આમાનુષામ ચૈત્યપરિપાટી કરતા દેવગિરિ ગયા હતા. ત્યારે સર્વમંદિરોમાં દર્શન કરતા અનુક્રમે જગસિંહ શેઠના ગૃહમંદિરના દર્શનાર્થે પણ ગયા હતા. ત્યાં શ્રેષ્ઠ વૈડૂર્યરત્નમય, સ્ફટિકમય તથા સુવર્ણ-રૂપમય પ્રતિમાઓવાળું તીર્થતુલ્ય ગૃહચૈત્ય જોઈને તેમણે મસ્તક ધૂણાવ્યું હતું. જગસિંહ શેઠે મસ્તક ધુણાવવાનું કારણ પૂછતાં તેમણે જણાવ્યું કે હમણાં તમારા ગૃહચૈત્યનાં દર્શન કર્યાં અને વિહારમાં આવતાં જંઘરાલપુરમાં તપાગચ્છીય શ્રી સોમતિલકસૂરિજીને વાંધા. આ બંને તીર્થો મનમાં આવવાથી મેં મસ્તક ધૂણાવ્યું છે. આથી તેમને શુશાનુરાગી બાળીને જગસિંહશેઠે વિશેષ પ્રકારે શ્રીજિનપ્રભસૂરિની ભક્તિ કરી હતી.

શ્રી રત્નશેખરસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી નંદિરત્નના શિષ્ય શ્રી રત્નમંદિરગણિજીએ રચેલી ઉપદેશતરંગિણી (પૃ. ૧૫૬-૧૬૦) માં પણ શ્રી સોમતિલકસૂરિજી દેવગિરિમાં જગસિંહશાહને ઘેર દેવદર્શન કરવા ગયાનો ઉલ્લેખ છે.

જગસિંહશેઠે અડગ સત્યવાદી હતા. એ સંબંધી હકીકત શ્રી સોમધર્મગણીએ સં. ૧૫૦૩ માં રચેલી ઉપદેશસત્તતિ વગેરેમાં વિસ્તારથી છે.

દેવગિરિ અને જગદ્ગુરુ શ્રી વિજયહીરસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

અકબરશાહ પ્રતિબોધક શ્રી વિજયહીરસૂરીશ્વરજી મહારાજના જીવનનું વિસ્તૃત વર્ણન લગભગ તેમના સમકાલીન જ શ્રી દેવવિમલગણિએ રચેલા સ્વોપજ્ઞવૃત્તિયુક્ત હીરસૌભાગ્ય-મહાકાવ્યમાં છે. તેના ૬ ઠા સર્ગમાં જણાવ્યું છે કે—મુનિ હીરહર્ષ (આચાર્યપદવી પૂર્વેનું હીરસૂરિ મહારાજનું નામ) તેમના ગુરુ શ્રી વિજયદાનસૂરિજીની પાસે નિખિલ વાઙ્મયનો અભ્યાસ કરીને ન્યાયશાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા માટે શ્રી ધર્મસાગરમુનિની સાથે દક્ષિણના દેવગિરિમાં ગયા હતા. ત્યાં રહીને તેમણે શ્રાવકોએ બોલાવેલા બ્રાહ્મણપંડિત પાસે તર્કપરિભાષા, મિત-ભાષિણી, શશધર મંથિકંડ, વરદરાજ, પ્રથસ્તપાદ ભાષ્ય, વર્ધમાન, વર્ધમાનેન્દ્ર, કિરણાવલી વગેરે ગ્રંથોનો અભ્યાસ કરીને ગંગેશોપાધ્યાયકૃત ચિંતામણિનો અભ્યાસ કર્યો હતો. અભ્યાસનો બધો ખર્ચ ત્યાંના શેઠ દેવસી અને તેની પત્ની જસમાદેવીએ કર્યો હતો. હીરહર્ષે ત્યાં રહીને બીજા પણ જ્યોતિષ, ગણિત, સામુદ્રિક, વ્યાકરણાદિ શાસ્ત્રોમાં નિપુણતા મેળવી હતી અને પછી ત્યાંથી પોતાના ગુરુ પાસે મારવાડ ગયા હતા.

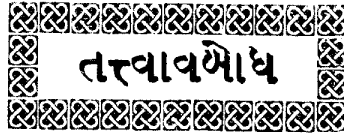
દેવગિરિ સંબંધી બીજા પ્રકીર્ણ ઉલ્લેખો.

આ ઉપરાંત બીજા પણ પ્રાસંગિક ઉલ્લેખો દેવગિરિના સંબંધમાં જોવામાં આવે છે. ઉદાહરણાર્થ—

શ્રી ધર્મધોષવિરચિત કલાકાચાર્ય કથાની સં. ૧૪૭૩માં ખંભાતમાં લખાયેલી એક પ્રતિના અંતમાં તેના લખાવનાર આદિતું વર્ણન કરતી ૪૮ શ્લોકની એક પ્રશસ્તિ છે. આ પ્રશસ્તિ પ્રેમી અભિનંદન ગ્રંથમાં ઐતિહાસિક મહત્ત્વકી એક પ્રશસ્તિ એ શીર્ષક નીચે સારાભાઈ મણિલાલ નવાબે પ્રસિદ્ધ કરી છે. (પૃ. ૫૪૬ થી પૃ. ૫૫૦) તેના ૬ મા તથા ૧૦ મા શ્લોકમાં જણાવ્યું છે કે દેવગિરિમાં વસતા રાજમાન્ય રાજા નામના સંઘપતિએ શત્રુજય-ગિરનાર-આબુ-અંતરિક્ષજી-જીરાઉલા-કુલપાક વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરી હતી. ચોવીશ અને તે પછીના શ્લોકોમાં જણાવ્યું છે કે—“ નૂન નામના દેવગિરિમાં વસતા સંઘપતિએ અંતરિક્ષ વિગેરે તીર્થોની યાત્રા કરીને શત્રુજય-ગિરનાર-આબુ વિગેરે તીર્થયાત્રા માટે સંઘ લઇને ચાલ્યા હતા. બધી યાત્રા કરીને સંઘ પાટણ આવ્યો હતો અને ત્યાં તપાગચ્છાધિ-પતિ શ્રી સોમસુંદરસૂરિને વાંઘા હતા. ત્યાં પાટણમાં જ ઉપર જણાવેલ રાજા (રાજમહા) નામના સંઘવીની દેમાઈ નામની પત્નીએ ગુરુદેશનામાં પુસ્તક લખાવવામાં મહાન ક્ષણ સાંભ-ળીને સં. ૧૪૭૩ માં ખંભાતમાં પ્રતિ લખાવી હતી.”

શ્રી પ્રતિષ્ઠાસોમ મુનિએ સં. ૧૫૨૪ રચેલા શ્રી સોમસુંદરસૂરિનું જીવન વર્ણવતા સોમ-સૌભાગ્ય કાવ્યમાં જણાવ્યું છે કે સોમસુંદર સૂરિજીએ દેવકુલપાટકમાં જ્યારે શ્રી

૧ અહીંથી વિહાર કરી મારવાડમાં ગયા પછી સં. ૧૬૦૭ માં નાડોલાઈ ગામમાં પંડિત પદવી હીરહર્ષમુનિને ગુરુમહારાજે આપી છે. એટલે આ દેવગિરિમાં આ અભ્યાસનો સમય સં. ૧૬૦૭ થી પૂર્વે છે.

(લેખક-આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકંતૂરસૂરિ)

(અંક ૪ થો, પૃષ્ઠ ૭૮ થી ચાલુ)

૧૬

અપરાધો અપરિમિત છે અને ક્ષમા ફરીને અપરાધી ન થવાય તો જ ક્ષમાની પરિમિત છે. એટલે શુદ્ધિ થવી મુશ્કેલ છે. સાર્થકતા કહેવાય. કષાયોના ઉપશમ ભાવ સિવાય સારી ક્ષમા મન-વચન-કાયાથી કોઈનો પણ અપરાધ કહેવાય નહિ અને સારી ક્ષમા સિવાય સમ- ન થવા પામે એવું લક્ષ્ય રાખવામાં આવે તો ભાવ આવી શકે નહિ. એટલે નિરંતર અપરાધો નિષ્કારણ અપરાધી બની શકાય નહિ અને

રત્નશેખર વાચકને આચાર્ય પદવી આપી ત્યારે મહોત્સવનો સર્વ ખર્ચ દેવગિરિથી આવેલા **મહાદેવ** નામના શ્રીમંત શ્રાવકે કર્યો હતો. આ મહાદેવ શેઠનો ઉલ્લેખ ગુરુગુરુરતનાકર કાવ્યમાં પણ છે.

૪૨ ગચ્છના શ્રી જિનભદ્રસૂરિએ વિક્રમની ૧૫ મી સદીના અંતભાગમાં દેવગિરિમાં જ્ઞાનભંડારની સ્થાપના કર્યાનો ઉલ્લેખ સમયસુંદરજીએ અષ્ટલક્ષીની પ્રશસ્તિમાં કર્યો છે.

દેવગિરિના સંઘવી ધન્યરાજ નગરાજ નામના બે ભાઈઓએ સિદ્ધાચલની યાત્રા કરીને પાટણમાં આવીને ત્યાં સોમવિજયજીવાચકને આચાર્ય પદ તથા જિનસોમપડિતને ઉપાધ્યાય પદવી અપાવ્યાનો ઉલ્લેખ પણ મળે છે.

તપાગચ્છીય શ્રી હેમવિમલસૂરિના પ્રશિષ્ય સુરહંસમુનિના શિષ્ય શ્રી લાવણ્યમુનિએ દેવગિરિમાં રહીને સં. ૧૫૭૧ માં **વત્સરાજ-દેવરાજ રાસની** રચના કરી છે. આ સિવાય બીજા પણ ઉલ્લેખો તપાસ કરતાં મળવાનો સંભવ છે.

આ જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે કે દેવગિરિમાં ઘણાં ઘણાં વર્ષો સુધી જૈનોનું વિશિષ્ટ સ્થાન હતું. અનેક નાના-મોટા આચાર્યાદિ મુનિવરો પધારતા હતા. કાલવશાત્ આજે દેવગિરિ ઉર્ફે દોલતાબાદ સાવ વેરાન દશામાં છે. બધી થયે ૨૦૦૦ માણસની વસ્તી, તેમાં અર્ધાં મુસ્લિમ છે. બાકીના હિંદુ છે. એક પણ શ્વેતાંબર જૈનોનું ઘર કે મંદિર નથી. એકાદ દક્ષિણી દિગંબર જૈન છે, અને એક ઘર જેવું દિગંબર મંદિર છે. અને તેમાં પણ પ્રતિમાઓ માત્ર ગોઠવી જ દીધેલી છે. પૂજા-અર્ચા-વ્યવસ્થાનું કંઈ નામ-નિશાન નથી. (ચાલુ)

૧ અત્યારે ઔરંગાબાદમાં મુખ્ય શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનના મંદિરમાં એક શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનના પ્રતિમાજી છે. ઔરંગાબાદના લોકો કહે છે કે-“ આ પ્રતિમાજી દેવગિરિ-દોલતાબાદથી મૂલનાયક રૂપે પ્રતિષ્ઠા કરતા માટે લાવવામાં આવ્યા હતાં, પણ કોઈ કારણવશાત્ મૂલનાયક રૂપે સ્થાપના થઈ શકી નથી. ”

તેના માટે કષાયની મંદતાની ઘણી જરૂર છે. નિષ્ક્રિયાથી, નિરપરાધી રહી શકે છે. મિથ્યા-ભિમાની ક્ષમા માગે તો એ નિરપરાધી બની શકે નહિ, કારણ કે કષાયોનું મૂળ અભિમાન છે. અભિમાનીમાં નમ્રતા હોય નહિ, અને તેથી તે સ્વોત્કર્ષ અને પરાપકર્ષવાળો હોવાથી પ્રથમ તો ક્ષમા માગતો જ નથી અને કદાચ માગે તોય અહંતાગર્ભિત ક્ષમા હોવાથી તે દેખાવ પૂરતી જ ક્ષમા હોય છે એટલે તે રૂઝ-શૂન્ય હોય છે.

આપણે આપણા આત્માના જ ઘણા અપરાધી છીએ, માટે પોતાના આત્માની જ ક્ષમા માંગવાની જરૂર છે. જે પોતાના આત્માની સાચી રીતે ક્ષમા માગે છે તેને અપરાધી બનવાનો પ્રસંગ આવતો નથી. જે બીજા જીવોની ક્ષમા માગે છે અને આત્માની ક્ષમા માંગતો નથી તે અપરાધીથી મૂકાતો નથી. આત્માની અનેક પ્રકારની માઠી ગતિઓમાં અનેક પ્રકારની યાતનાઓ ભોગવવી પડે છે. તે આપણી આત્મા પ્રત્યેની નિર્દયતાનું પરિણામ છે. બહિરાત્મા અજ્ઞાનતાને લઈને પોતાના માનેલા બનાવટી સુખ માટે અંતરાત્માનું ઘણું જ અહિત કરીને અપરાધી બને છે માટે અંતરાત્માની ક્ષમા માગી નિરપરાધી બનનાર સંસારના જીવમાત્રના અપરાધીથી મુક્ત થાય છે. તે સિવાય તો માત્ર બીજા જીવોની પાસે ક્ષમા માગવી તે એક રૂઢિ સચવાય છે. અત્યારની રૂઢિમાં બહિરાત્મા બીજા બહિરાત્માની ક્ષમા માંગે છે તે માત્ર પૌદ્ગલિક સુખમાં પહોંચાડેલી બાધાને આશ્રયીને છે. પાંચે ઈન્દ્રિયોના વૈષયિક સુખમાં મગ્ન અજ્ઞાની બહિરાત્માને તેના માનેલા વૈષયિક સુખમાં અંતરાય ઉભો કરવાથી તેને દુઃખ થાય છે. વર્ણ-ગંધ-રસ-સ્પર્શ અને શબ્દનો અણુગત્વો ઉપયોગ કરવાથી તેને દુઃખ થાય છે. પોતાની કુદ્ર વાસનાઓ પોષવાને

વિષયાભિનંદી જીવોના જીવવામાં અંતરાય નાખવાથી તેને દુઃખ થાય છે.

આ પ્રમાણે બહિરાત્માઓ એક બીજાના અપરાધી બને છે, તેની જ માત્ર અત્યારે ક્ષમા માગવાની પ્રથા છે. એટલે ક્ષમા માગવા છતાં પણ જીવો અપરાધથી મુક્તા નથી. અને નિરંતર અપરાધ કર્યે જાય છે, તેથી કોઈ પણ જન્મમાં તેમને નિરપરાધી બનવાનો વખત જ આવતો નથી અને અંતરાત્માની પ્રીતિ જાળવી શકાતી નથી. કેવળ અધ્યાત્મની-અંતરાત્મા-બહિરાત્મા-પરમાત્માની તથા સ્વર્ગની-અપ-વર્ગની વાતો કરવા માત્રથી નિરપરાધી બની શકાય નહિ. તેમજ પરમાત્મ દશા પ્રાપ્ત કરી શકાય નહિ. આત્મા સત્ છે, જગત અસત્ છે, કષાય-વિષય અકલ્યાણના હેતુ છે, વસ્તુ માત્ર ક્ષણવિનશ્વર છે, સંયોગ દુઃખનું મૂળ છે, આત્મા એકલો છે, નિત્ય છે, શાશ્વતો છે, સુખસ્વરૂપ છે, વૈષયિક સુખ દુઃખસ્વરૂપ છે, રાગ, દ્વેષ, મોહ આત્માના અહિતકર્તા છે, ઇત્યાદિ વાતો સાચી છે, પણ તે અંતરાત્મ દશાને પ્રાપ્ત થયેલા માટે છે, બાકી બહિરાત્મ દશા-વાળા માટે તો બધું બ્યર્થ છે. કેવળ બોલવા પૂરતું છે અને સ્વાર્થ સાધવા પૂરતું છે, માટે અંતરાત્મ દશાની ક્ષમા માગીને નિરપરાધી બનવાની આવશ્યકતા છે. જે અંતરાત્માની ક્ષમા માગે છે તે અવશ્ય પરમાત્માના દર્શનનો અધિકારી બની શકે છે અને નિરપરાધી બનીને શાશ્વત સુખનો ભોગી બની શકે છે.

૧૭

તે જ સાચું છે, નિઃશંક છે, જે જિનેશ્વરોએ કહ્યું છે. આવી શ્રદ્ધાની ખાતરીને લઈને દેહાધ્યાસ સર્વથા છૂટતો નથી. આત્મા અમર છે એમ બહુયું છે છતાં મોતનો લય છૂટતો નથી. પૌદ્ગલિક વસ્તુઓના સંયોગથી માનેલું સુખ તે સાચું નથી. કારણ કે તેનું પરિણામ

દુઃખ હોવાથી તે દુઃખસ્વરૂપ છે. આણું જાણવા છતાં પણ કાંઈક અંશે મનોવૃત્તિઓમાંથી પૌદ્ગલિક સુખની વાસના જોઈએ તેવી જૂંસાતી નથી. વાસનાઓને લઈને તેવાં સુખ મેળવવાની સ્કુરણાઓ થાય છે, એટલી શ્રદ્ધાની કચાશ સમજાય છે. સજીવ અથવા તો નિર્જીવ, સંસારમાંની કોઈપણ વસ્તુ પછી તે દેહ હોય, ધન-સંપત્તિ હોય, બાગ બંગલા, મોટર કે નોકર-ચાકર હોય, અને છેવટ માતા-પિતા-પુત્ર-સહી સગાસંબંધી કે સ્નેહી કેમ ન હોય, પણ પરિણામે બધાયનો વિયોગ અવશ્ય થશે. આમ જાણવા છતાં પણ અંતરમાં કલ્પનાસૃષ્ટિ સર્જીને મમતાની સાંકળથી આત્મા બંધાય રહ્યો છે, તે જ શ્રદ્ધાની કંઈક અંશે ખામી જણાય છે. સાચી રીતે જાણીએ છીએ કે દેહનો સંયોગ છે. તેનો અવશ્ય-વિયોગ થવાનો છે કે જેને મરણ કહેવામાં આવે છે. પછી શા માટે દેહનો સંયોગ ટકાવી રાખવા અનેક જીવોના અપરાધી બની, ઉપાયો કરવા પૂરતી કાળજી રાખવી જોઈએ? પણ હજી પ્રભુને ઓળખતા ઘણી વાર છે. પ્રથમ તો પોતાની જોઈએ તેવી ઓળખાણ થઈ નથી તો પછી પ્રભુ ક્યાંથી ઓળખાય?

દર્શન મોઢે કાંઈક વિવર આપ્યું હોય તો કાંઈક આછો આછો આત્મા તથા: પરમાત્માનો આભાસ થાય, પણ સ્પષ્ટપણે તો ન તો આત્મા કે ન તો પરમાત્માનું. સ્વરૂપ અનુભવજ્ઞાન-ગોચર થતું નથી. જ્યાં સુધી મોહનું બળ જોઈએ તેટલા પ્રમાણમાં ઓછું થયું ન હોય, પણ દર્શન મોહનાં દ્વાર સહેજ ઢીલા પડીને જો ઉઘડી જાય તો પછી પ્રભુદર્શનનો માર્ગ ખુલ્લો થઈ જાય. પછી જ્યારે દર્શનની ઈચ્છા થાય ત્યારે અદ્ય પ્રયાસે પણ પ્રભુદર્શન થઈ શકે છે. પ્રયાસ હોય અને શ્રદ્ધા હોય તો દર્શન મોહનો દરવાજો ઉઘડશે અને પ્રભુ-

દર્શન પણ અવશ્ય થશે. ત્યાં સુધી હમણાં તો કંઈક અંશે મોહની શીખવણી પ્રમાણે ચાલતું પડશે. તોયે અંતરથી સમજાશે અને મનાશે કે આ બધુંયે ખોટું છે એટલે અંશે પ્રભુનાં વચનો ઉપર શ્રદ્ધા સૂચવે છે. દર્શન-મોહનાં દ્વાર શિથિલ થયાં છે એટલે જ કંઈક અનાસક્તિ રહે છે તે સંપૂર્ણ અનાસક્તિ પ્રગટ થવાનું ચિહ્ન સમજાય છે. ભવસ્થિતિ પાકતાં બધુંયે વ્યવસ્થિત થઈ જાય છે. શ્રદ્ધાની કચાશમાં પણ ભવસ્થિતિની કચાશ આડી આવે છે માટે શાંતિ-સમભાવ, અનાસક્તિ અને અંતરાત્મદશાને કેળવવાનો પ્રયાસ ઉચિત જણાય છે.

૧૮

જ્યારે આપણે સ્વપરના ઔદયિક ભાવે સંસારવાસી જીવોને જોઈએ છીએ ત્યારે ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિવાળા જીવો જણાય છે, પણ જ્યારે ઔપશમિકભાવે જોઈએ છીએ ત્યારે પ્રકૃતિ-ભેદ જણાતો નથી. આત્મા માત્ર એક જ પ્રકૃતિ-ભાવવાલા જણાય છે અને તે જ તાર્તિક છે. જીવ તથા આત્મામાં અંતર પણ એટલું જ છે. જીવો ભિન્ન ભિન્ન અનેક પ્રકૃતિવાળા છે ત્યારે આત્મા એક જ પ્રકૃતિવાળા હોવાથી અલેદ સ્વરૂપે ઓળખાય છે. દ્રવ્ય પ્રાણો ધારણ કરવાથી જીવ કહેવાય છે અને તે દ્રવ્ય પ્રાણ ભિન્ન પ્રકૃતિના ઉત્પાદક છે, કારણ કે તે જડ પુદ્ગલ-સ્વરૂપ છે, અને તે વિકૃત સ્વરૂપ હોવાથી તેની વિકૃતિઓ તે જ જીવોની પ્રકૃતિરૂપે ઓળખાય છે. અર્થાત્ દશ પ્રાણોના સમુદાયને રૂપી કહેવામાં આવે છે. આ શરીરનું બીજ કર્મ છે અને તે કર્મ મૂળ તથા ઉત્તર પ્રકૃતિને આશ્રયીને અનેક પ્રકૃતિવાળું ઓળખાવ્યું છે. તે પ્રકૃતિઓના ભેદથી અનેક ભેદવાળું કહેવાય છે. આ બધીયે પ્રકૃતિઓનો અનુભવ શરીર વગર હોઈ શકતો નથી, માટે જ્યાં સુધી પ્રકૃતિઓ

છે ત્યાં સુધી શરીર પણ રહેવાનું જ. સર્વ પ્રકૃતિઓનો ક્ષય થયા પછી જ્યારે જીવ અશરીરી થાય છે ત્યારે તેને આત્મા કહેવામાં આવે છે. આવા આત્માની પ્રકૃતિ તે જ તેનો સ્વભાવ ગુણ કહેવાય છે. અશરીરી આત્માઓ સરખી રીતે જ્ઞાન સ્વભાવવાળા હોવાથી જીવોની પ્રકૃતિની જેમ ભેદવાળા હોતા નથી. આત્માની પ્રકૃતિ જીવ અવસ્થામાં નષ્ટ થતી નથી, કારણ કે તે પ્રકૃતિ જ્ઞાનસ્વરૂપ હોવાથી આત્માથી અભિન્ન છે. જે જ્ઞાન પ્રકૃતિનો નાશ થાય તો આત્માનો પણ નાશ થઈ જાય. પછી આત્માની જીવ જેવી અવસ્થા જ ન રહે. કર્મના સંયોગથી આત્માની પ્રકૃતિ દંકાઈ જાય છે. પણ નષ્ટ થતી નથી. તેમજ તેમાં કોઈ પણ પ્રકારની વિકૃતિ થતી નથી. પણ પુદ્ગલ સ્વરૂપ કર્મમાં અનેક પ્રકારની વિકૃતિઓ થાય છે. તેનો અધિષ્ઠાતા આત્મા હોવાથી તેની કહેવાય છે અને તેથી તે સંસારી જીવ તરીકે ઓળખાય છે. કર્મની જેટલી વિકૃતિઓ છે તેટલી જ જીવની પ્રકૃતિઓ. આવી વિકૃતિ સ્વરૂપ પ્રકૃતિઓ નાશવાળી હોય છે. તેનો સર્વનાશ થવાથી જીવ શુદ્ધ થાય છે, જેથી તેને સુક્ષ્માત્મા કહેવામાં આવે છે. આત્માને આત્મદર્શનમાં આડી આવનાર પ્રકૃતિને શાસ્ત્રવાળાઓ દર્શનમોહ તરીકે ઓળખાવે છે. તે પ્રકૃતિ જ્યારે નષ્ટ થાય છે, ત્યારે જીવને આત્મદર્શન થવાથી એવી શ્રદ્ધાવાળો થાય છે કે હું આત્મા છું પણ જીવ નથી. જ્યારે જીવ પોતાને આત્મા તરીકે ઓળખતો થાય છે ત્યારે તે સંસારને પણ સાચી રીતે ઓળખે છે અને સાચી રીતે બાંહે છે કે કષાય વિષય આત્માની પ્રકૃતિ નથી પણ વિકૃતિ છે. અને તે વિકૃતિને

લઈને જીવ સ્વરૂપે ઓળખાતો આત્મા પોતાની પ્રકૃતિનો વિકાસ સાધી શકતો નથી. રાગદ્વેષ મારી પ્રકૃતિ નથી પણ કર્મની વિકૃતિ છે અને તેની સાથે મારે તાત્વિક સંબંધ જ નથી, કારણ કે તે રાગદ્વેષ પૌદ્ગલિક વસ્તુઓના સંસર્ગથી પુદ્ગલસ્વરૂપ કર્મમાં થવાવાળી વિકૃતિ છે, માટે તે રૂપી છે અને હું તો અરૂપી છું. વિકૃતિ માત્ર રૂપી પુદ્ગલોનું જ પરિણામ છે. અરૂપી વસ્તુઓમાં વિકૃતિ છે જ નહિ. અને જે અરૂપીમાં વિકૃતિ કહેવાય છે તે ઔપચારિક હોવાથી તાત્વિક નથી. આત્મદર્શન થયા પછી આત્મા સમ્યગ્જ્ઞાની થાય છે, જેથી કરીને તે પોતાની પ્રકૃતિનો સંપૂર્ણ વિકાસ સાધી શકે છે, માટે પ્રથમ આત્મદર્શન મેળવવા પ્રયાસ કરવાની જરૂર છે. જીવ દશામાં જ્યાં સુધી વિકૃતિ સ્વરૂપ પ્રકૃતિને પોતાની પ્રકૃતિ તરીકે માનીને માન-મોટાઈ મેળવવા ધર્મના પ્રચારના બહાને બાહ્ય આડંબર કરનારા તથા અમે સાચા અને બીજા જુઠા એમ કહેનારા, અમે કહીએ છીએ તે જ વીતરાગનો માર્ગ છે, અને તે માર્ગમાં ચાલનારને જ મુક્તિ છે પણ બીજામાં મુક્તિ નથી એમ કહેનારા, અને નિશ્ચયને આગળ ધરીને પૌદ્ગલિક આસક્તિભાવને પોષનારા જે એમ કહેતા હોય કે અમને આત્મદર્શન થયું છે તો તે વીતરાગના માર્ગથી દૂર અવળે રસ્તે ચાલી રહ્યા છે. અને તે આત્મવિકાસના અધિકારી નથી, અને તેથી તે સ્વપરના અકલ્યાણ કરનારા હોય છે માટે આવા જીવોથી અનેકનું અશ્રેય થાય છે અને તેથી આત્મહિતૈષિઓ એવા વચ્ચેનો ઉપર શ્રદ્ધા રાખતા નથી અને તેમની ઉપેક્ષા જ કરે છે. (ચાલુ)

અપરનામક જૈન ગ્રન્થકારો.

(લેખક:— પ્રો. હીરાલાલ રસિકલાલ કાપડિયા એમ. એ.)

કેષ પણુ વ્યક્તિ કે વસ્તુની ઓળખાણ કરનાર કરાવનારને તેના નામની જરૂરિયાત રહે છે. આમ હોવાથી પરાપૂર્વથી વ્યક્તિઓનાં નામો યોગ્યતાં આવ્યાં છે. એમાં પણુ કારણવશાત્ અપર નામને— નામાંતરને સ્થાન મળતું રહ્યું છે. આજે પણ કેટલાકનાં એક કરતાં વધારે નામ અને કેટલીક વાર ઉપનામ પણ જોવાય છે. આ લેખ તો જૈન ગ્રન્થકારો અને તે પણુ પ્રાચીન ગ્રન્થકારો પૂરતો મર્યાદિત છે.

જૈન મુનિવરો પૈકી કેટલાકને અંગ્રે એ વાત જણાય છે કે એમનું ‘સૂરિ’ થયા પૂર્વેનું નામ સૂરિ થતાં બદલાયું છે. આમ પૂર્વ અવસ્થામાં એક નામ અને ઉત્તર અવસ્થામાં બીજું નામ પડ્યું હોય એવા ગ્રન્થકારો વિષે એક સંપૂર્ણ નોંધ થવી પડે, પણ એ કાર્ય તો અત્યારે મારાથી બને તેમ નથી એટલે હું દિશાસૂચનરૂપે આ લઘુ લેખ લખું છું.

જે મુનિવરના નામના અંતમાં ‘વિજય’ શબ્દ હોય તે સૂરિ બનતાં ‘વિજય’ પદ એમના નામની આગળ મૂકવાની પ્રથા કેટલોક વખત થયા અનુસરાતી જોવાય છે. આને લખને ઉપસ્થિત થતાં નામાંતરો વિષે આટલું જ સૂચન બસ છે, કેમકે આ લેખ તો નામમાં થતા વિશેષ પરિવર્તનની નોંધ લેવા લખાય છે.

(૧) કુલચન્દ્રગણિ-જિનચન્દ્રગણિ-દેવગુપ્તસૂરિ.

ઉકેશ ગચ્છના કચ્છસૂરિના શિષ્ય દેવગુપ્તસૂરિ છે. એમના ગણિ-અવસ્થામાં કુલચન્દ્ર અને જિનચન્દ્ર એમ બે નામો હતાં. એમણે વિ. સં. ૧૦૭૩ માં

નવપથપયરણ ઉપર આવકાનંદકારિણી નામની સ્વોપમ લઘુવૃત્તિ રચી છે.

ઉપર્યુક્ત જિનચન્દ્રગણિએ નવતત્ત્વપયરણ ૧૫ ગાથામાં રચ્યું છે. એના ઉપર ઉપાધ્યાય યશોદેવે સંસ્કૃતમાં વિવરણ રચ્યું છે. આ વિવરણ (પત્ર ૭૧ આ) માં એમણે કહ્યું છે કે ‘ભગવતી’ અંગના ઉપધાન છ મહિના વહન કરીને ‘ગણિ’ બનનારનું પૂર્વ અવસ્થાનું નામ જિનચન્દ્ર છે, જ્યારે ઉત્તર અવસ્થામાં એમનું નામ દેવગુપ્ત આચાર્ય છે.

(૨) ધનેશ્વર-જિનભદ્રસૂરિ.

જિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય અને ‘નવાંગવૃત્તિકાર’ અભયદેવસૂરિના ગુરુભાષ ધનેશ્વરે વિ. સં. ૧૦૯૫ માં ચડાવણિ(ચન્દ્રાવતી)માં સુરસુંદરી કહ્યા રચી છે.

(૩) સાધારણ-સિદ્ધસેનસૂરિ.

હુરિભદ્રસૂરિકૃત સમરાધિવ્યચરિયાના ઉદ્ધારરૂપે ૧૧ સંધિમાં ‘અપભ્રંશ’ માં વિલાસવધકહ્યા આ કવિએ વિ. સં. ૧૧૨૩ માં રચી છે. એમણે અનેક સ્તુતિ-સ્તોત્રો રચ્યાં છે. આ કવિ સિદ્ધસેનસૂરિ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા છે.

(૪) દેવેન્દ્રગણિ-નેમિચન્દ્રસૂરિ (સૈદ્ધાંતિક-શિશેમણિ).

આશ્રદેવ ઉપાધ્યાયના શિષ્ય દેવેન્દ્રગણિસૂરિ થતાં ‘નેમિચન્દ્ર’ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. એમણે ઉત્તરજૂથ-ચણ્ડીઉપર વિ. સં. ૧૧૨૬માં સંસ્કૃતમાં સુખબોધા નામની વૃત્તિ રચી છે. વિ. સં. ૧૧૪૧માં એમણે મહાવીરચરિય રચ્યું છે.

(૫) ગુણચન્દ્ર-દેવભદ્રસૂરિ.

વીરજિજ્ઞાસુરિય ગુણચન્દ્રે વિ. સં. ૧૧૪૧ માં રચ્યું છે. એમણે જ 'દેવભદ્રસૂરિ' એ નામથી ઉત્તર અવસ્થામાં કહ્લુડરયણકોસ વિ. સં. ૧૧૫૮ માં રચ્યો છે. વિ. સં. ૧૧૬૫ માં એમણે પાસનાહુચરિયની રચના કરી છે.

(૬) સોમચન્દ્ર-હૃમચન્દ્રસૂરિ (કલિકાલસર્વજ્ઞ).

ચન્દ્ર અને ચાહિણીના પુત્ર ચંદ્રદેવે દીક્ષા લીધી ત્યારે એમનું નામ સોમચન્દ્ર પડાયું. એઓ વિ. સં. ૧૧૬૨ માં સૂરિ બનતાં એમનું નામ હૃમચન્દ્ર રખાયું.

(૭) ધનદેવ-યશોદેવસૂરિ.

નવપથપયરણ ઉપર વિ. સં. ૧૧૬૫ માં બૃહદ્-વૃત્તિ રચનાર યશોદેવસૂરિનું નામ ઉપાધ્યાયપદ મળ્યું ન હતું ત્યાં સુધી ધનદેવ હતું.

(૮) સોમચન્દ્ર-જિનહત્તસૂરિ.

દેવભદ્રાચાર્ય વિ. સં. ૧૧૬૯ માં સોમચન્દ્ર ગણિતે આચાર્યપદ પર નિયુક્ત કર્યા. એ સમયે એમનું નામ જિનહત્તસૂરિ રખાયું.

(૯) પાર્શ્વદેવગણિ-શ્રીચન્દ્રસૂરિ.

'ચન્દ્ર' કુળના શ્રીલભદ્રસૂરિના પદ્મધર ધનેશ્વરસૂરિના પાર્શ્વદેવગણિ શિષ્ય થાય છે. એઓ સૂરિ થતાં એમનું નામ શ્રી ચન્દ્રસૂરિ રખાયું. એમણે વિ. સં. ૧૧૬૯માં ન્યાયપ્રવેશવૃત્તિપંજિકા રચી છે. એમની કૃતિઓ વગેરેની નોંધ જૈન-સ્તોત્ર સન્દોહ- (ભા. ૧)ની પ્રસ્તાવના (પૃ. ૩૧-૩૨) માં છે.

(૧૦) ધર્મકીર્તિ-ધર્મધોષસૂરિ.

દેવેન્દ્રસૂરિના શિષ્ય ધર્મકીર્તિ વિ. સં. ૧૩૨૦ માં ઉપાધ્યાય અને ૧૩૨૮ માં સૂરિ થયા. તેઓ વિ. સં. ૧૩૫૭માં સ્વર્ગે સંચર્યા. દીક્ષાસમયે એમનું નામ ધર્મકીર્તિ હતું, પણ સૂરિ થતાં એઓ ધર્મધોષસૂરિ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યા.

(૧૧) વિદ્યાતિલક-સોમતિલકસૂરિ.

સંવતિલકસૂરિના શિષ્ય સોમતિલકસૂરિએ જય-કીર્તિકૃત સીલોવએસમાતા ઉપર સંસ્કૃતમાં વિ. સં. ૧૩૬૪માં શીલતરંગિણી નામની વૃત્તિ રચી છે. એઓ સૂરિ થયા તે પૂર્વે એમનું નામ વિદ્યાતિલક હતું.

(૧૨) સોમપ્રભ-જિનોદયસૂરિ.

પાલનપુરમાં રૂદ્રપાલ અને ધારલદેવીના પુત્ર તરીકે જન્મેલા અને જિનકુશલસૂરિ પાસે સાત વર્ષની ઉમ્મરે વિ. સં. ૧૩૮૨માં દીક્ષા લેનારા સોમપ્રભ જ્યારે વિ. સં. ૧૪૧૫ માં આચાર્ય બન્યા ત્યારે એમનું નામ જિનોદયસૂરિ રખાયું. એઓ વિ. સં. ૧૪૩૨ માં કાલધર્મ પામ્યા. એમને મેરુનન્દન નામે શિષ્ય હતા.

(૧૩) મોહનનન્દન-મુનિસુંદરસૂરિ.

'સહસ્રાવધાની' મુનિસુંદરસૂરિએ દીક્ષા લીધી ત્યારે એમનું નામ 'મોહનનન્દન' રખાયું હતો. અને આ નામ એઓ વિ. સં. ૧૪૭૮ માં સૂરિ થયા ત્યાં સુધી ચાલુ રહ્યું હતો.

(૧૪) ધર્મસુંદરસૂરિ-સિદ્ધસૂરિ.

શ્રીપાલનાટકે ગત "રસવતીવર્ણન" વિ. સં. ૧૫૩૧ માં એમણે તૈયાર કર્યું હતું.

(૧૫) નયવિમલ-જ્ઞાનવિમલસૂરિ.

વિ. સં. ૧૭૩૮ માં ગુજરાતીમાં રચાયેલા શ્રીપાલ-રાસ ઉપરથી આ જ્ઞાનવિમલસૂરિએ સંસ્કૃતમાં શ્રીપાલચરિત્ર રચ્યું છે. એમણે વિ. સં. ૧૭૧૦ થી ૧૭૪૭ ના ગાળામાં પછાહવાગરણ ઉપર દીક્ષા રચી છે.

આમ અહીં મેં પંદર શ્વેતાંબર અન્યકારોના નામાંતરની નોંધ લીધી છે. એમાં શ્વેતાંબર તેમજ દ્વિગંજરનાં જે નામ ઉમેરાવા ધટે તે જો ઉમેરાય તો અન્યકારોનો પરિચય આપવાનું કાર્ય સુગમ અને

ચારુશીલા રમણીરત્નો

લેખક-શ્રી. મોહનલાલ દીપચંદ ચૌકસી

ગળ ચઢયા કેવલ ન હોય—

‘સંયમ પંથ અતિ આકરો, વ્રત છે ખાંડાની ધાર’ ખરેખર અનુભવસિદ્ધ વચન. ત્રસની વિરાધનાથી તો સાવચેત રહી શકાય, પણ પંથ મહાભૂતો તો ખરેખર ભૂતો જ છે. પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિના જીવો પ્રતિ પણ દયા દાખવવી. એના જીવોને હાનિ ન પહોંચે તેમ વર્તવું એમાં જ ખાસ ઉપયોગની જરૂર તેથી જ મુનિજીવનને તલવારની ધાર પર ચાલવા જેની ઉપમા અપાયેલી છે.

ત્યાં તો આહાર સહિત પ્રવેશતાં સુંદરી સાધ્વીએ પ્રશ્ન કર્યો. ‘પ્રવર્તની મહારાજ! તમે તો ‘દયા અને કરુણાના રાત દિ’ વિચાર કરો છો જ્યારે જગતમાં ભુદું જ ચાલી રહ્યું છે! આપણા જ વડિલ બ્રાતાઓ સંગ્રામની નોખતો વગાડી રહ્યા છે! જોતજોતામાં લયંકર હુતાશની સળગી ઉઠવાની છે!’

એ વળી શું કૌતુક છે? સુંદરી! તું આજે શું નવું સાંભળી લાવી? મને વિગતવાર કહી સંભળાવશે ત્યારે જ એનો ખરાખર ખ્યાલ આવશે.

બુદ્ધિથી મુક્ત અને આશા છે કે આ કાર્ય વિશેષજ્ઞ હાય ધરશે.

દિપણી.

૧ શ્રીપ્રવચનપરીક્ષાની અદ્વિતીય મહત્તા (પૃ. ૧૦) માં નીચે મુજબ ઉલ્લેખ છે:-

“અત્યારે વર્તતા ‘વિજય’ શાખામાં આઘમાં આવે ‘વિજય’ નામને ધરનારા આ. શ્રી વિજયદાન-

પ્રાક્ષીએ પ્રથમ દીક્ષા લીધી હતી. તે પ્રવર્તની પદે હતા. પૂર્વે જોયું તેમ ભગવંત ઋષભદેવ પધારતાં જ ભરતચક્રીએ સુંદરીને દીક્ષા મહોત્સવ મોટી ધામધુમથી કર્યો. થોડા સમય પછી ભગવંત સપરિવાર અયોધ્યામાંથી સીધાવી ગયા. સાધ્વીવૃંદ પણ વિહારમાં નીકળી ગયું. ‘વહેતા પાણી નિર્મળા’ એ જનવાયકા મુજબ સાધુ વિહરતા ભલા એ ટંકશાળી વચન છે. ભગવંતની એ આજ્ઞા પાછળ ઘણું રહસ્ય છુપાયું છે. એક તો રાગખંધન એથી ધવા ન પામે અને જૂઠા જૂઠા પ્રદેશને સંતવાણીનો લાભ મળે. પરિષદ સેવનની ટેવ પડવાથી જીવન અપ્રમાદી અને અને જૂઠા જૂઠા દેશના હવા-પાણીથી શરીરની તાંદુરસ્તી જળવાય. આ દેખીતા ફાયદા; બાકી નિર્લેપ દશા કેળવવા સારું વિહાર એ ખાસ આવશ્યક વસ્તુ છે. તેથી જ તીર્થંકર ભગવાને ગામમાં એક રાત અને શહેરમાં ત્રણ કે પાંચ રાત જેવા નિયમ દર્શાવ્યા છે અને ખુદ પોતે અમલમાં ઉતારી દેખાડ્યા પણ છે.

પ્રાક્ષી અને સુંદરી યાને સાધ્વીયુગલ

સૂરિજ છે. ત્યાર પછી જ દરેક પાટે આવનાર આચાર્ય અને તે સમુદાયના સાધુઓ ‘વિજય’ શાખાથી અંકિત થાય છે. મારવાડના વરકાણાજી પાસેના વીજીઆ-વિજયપુર-વિજયપુર ગામને અંગે શાખાનું નામ વિજયાંકિત કરવામાં આવ્યું એવી કિંવદંતી સંભળાય છે.”

૨ જુઓ ઉપદેશરત્નાકરની મારી “ભૂમિકા” (પૃ. ૫૯-૬૦)

વચ્ચે જે વાર્તાલાપ ચાલે છે એ વેળા પ્રથમ તીર્થપતિ અયોધ્યાના પ્રદેશથી દૂર દૂર વિચરી રહ્યા હતા. તેઓશ્રીના પછી ગામ-નગરમાં વિચરતો સાધ્વીગણ, નારી સમુદાયમાં ભગવંત ભાષિત ઉપદેશનો પ્રચાર કરતો. જયણાપૂર્વકની કરણીનું સ્વરૂપ સમજાવતો અને સંસાર-વ્યવહારમાં સદૈવ રત રહેનાર સ્ત્રીસમૂહને જ્ઞાન સંપાદન કરવા સારુ પ્રેરણા પાતો ધીમે ધીમે સ્વઆચારના પાલનપૂર્વક વિહરતો હતો. આ શ્રમણીઓએ ભગવંત યુગાદિની એક વાત ખાસ હૃદયમાં કોતરી રાખી હતી અને તે એ જ કે-‘નારી એ અખળા નથી પણ શક્તિ છે. પુરુષ પ્રધાનત્વ પ્રશંસનીય છે છતાં એનો ઉદ્દગમ સ્ત્રીના અંકમાંથી હોય છે. શરૂઆતનું સિંચનસ્થાન એ જ છે તેથી તો સ્ત્રી-જાતિ મોસાલ, પિયર અને સાસરારૂપ ત્રણ સ્થાનની શોભારૂપ ગણાય છે. પોતાની આવડત સન્માર્ગે ખરચે તો એ ત્રણેને શોભાવે અને એનો દુર્વ્યય કરે તો એની કરણીથી એ ત્રણે નિંદાય. પર્ષદાની વાણી કરતાં કેટલાક પ્રસંગોમાં સાધ્વીઓની પ્રેમલ અને વાર્તાલાપરૂપ સામાન્ય વાણી લલનાઓના અંતરમાં સોંસરી પ્રવેશી જાય છે; અને ગૃહિણીઓના શ્રદ્ધાદીપક જળકતાં સારો સમાજ રોશનીથી દીપી ઉઠે છે. આજે ગોચરી અર્થે સુંદરી સાધ્વી જનવસતીમાં ગયેલા. ત્યાં જન સુખે એક જ વાત રમતી સાંભળી-ભગવંત ઋષભદેવે અહિંસા ધર્મનો ધ્વજ સ્થાપન કર્યો. આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે તેમના સંતાનોના હાથે જ એનું નિકંદન નિકળવાની ખંજરી બજી રહી છે. સુંદરીએ આ સંબંધી જે વિગત મેળવી અને પ્રવેશ કરતા જે વાત ઉચ્ચારી તે કડીબંધ પ્રાણી પ્રવર્તનીના આદેશથી તેમના જ શબ્દોમાં કહેવાતી સાંભળીએ.

મહારાજ ! ભરતરાજ છ ખંડ સાધીને

આવ્યા છતાં તેમનું ચકરત આયુષશાલામાં પ્રવેશ ન પામવાથી એના અધિષ્ઠાયકદેવનું આરાધન કરવામાં આવતાં જાણવામાં આવ્યું કે-જ્યાં લગી તમારા નવાણુ ભાઈઓ તમારી આણુ સ્વીકારે નહીં ત્યાં લગી તમે પૂર્ણ સ્વરૂપમાં ચક્રવર્તી ન ગણાઓ. ચકરતનેના પ્રવેશ એટલા કાળ પર્યંત થાંલી જવાનો. પછી તો ભરતરાજે પોતાના દૂતોને જૂદા જૂદા પ્રદેશના માલિક એવા ભાઈઓ પ્રતિ દોડાવ્યા. એ સંદેશો પ્રાપ્ત થતાં જ એ દરેકને આશ્ચર્ય થયું. પિતાશ્રી દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ રાજ્ય એ તો હક્કનો પ્રશ્ન રહ્યો. એમાં વડિલ એવા ભરતરાજની આણુનો સવાલ ઉપસ્થિત થવો જ ન જોઈએ. બાકી જ્યેષ્ઠ ભાતા તરીકે તો આજે પણ એમનું સન્માન સાચવવાનો ધર્મ બળવીએ છીએ અને બળાવવાના છીએ. પણ આ વાતથી દૂતને સંતોષ કેમ થાય ? તેઓએ તો સ્પષ્ટ સંભળાવી દીધું કે-‘ક્યાં તો ચક્રવર્તીની આજ્ઞા સ્વીકારો, નહિં તો સુદ્ધ માટે તૈયાર થાવ.’ વ્યાઘ્ર-તટી જેવી સ્થિતિમાં આવી પડવાથી એ અઠાણું બંધવો મધ્યસ્થાને એકત્ર થયા. વિચાર કરતાં કંઈ માર્ગ ન જણાવાથી સૌ ભગવંત ઋષભદેવ સમિપ જઈ, તેઓ-શ્રીની સલાહ મુજબ વર્તવાના નિશ્ચય ઉપર આવ્યા. અને આજકાલમાં તેઓ સર્વ એકઠા થઈ ભગવંત પાસે પહોંચી પણ જશે.

અઠાણું કરતાં નવાણુમાની અર્થાત્ તક્ષશિલાના માલિક મારા સહોદર બાહુબલિની વાત તો જુદા પ્રકારની સાંભળી. અમાપ બળના ધણીએ ચક્રીના દૂતને રોકડું પરણાવી દીધું કે એ રીતે આણુ માનવાનું હરગીજ બનનાર નથી. બાપે દીધેલા વારસામાં ભરતનું શું લાગે વળગે ? છ ખંડ ધરતીનો સ્વામી થયો છતાં ધરાયો નહીં તે મારા તરફ નજર નાંખી ? આ કંઈ પોપાખાઈનું રાજ્ય નથી. મારા ઠાંડા

ખાવડા સાબિત છે. લડવા માટે તૈયાર થવાની વાતથી ગભરાઈ જાય એ બીજા; આ બાહુબળ નહીં જ. તક્ષશિલાનો પ્રદેશ એ કંઈ 'બોડી બામણીના ખેતર' જેવો નથી કે ઝટ હાથમાં આવી જાય. અહીં તો તસુએ તસુ જમીન માટે ખાંડાના ખેલ ખેલવા પડશે. હજારોના રક્તાથી ધરતી બીની નહીં થાય ત્યાં સુધી ત્હારા ચક્રોને અહીંનો સિમાડો વટાવવો પણ ભારી પડશે. બાહુબલિના જીવતાં તો ત્હારો સ્વામી તક્ષશિલામાં પગલા પાડી ચક્રે એવો રંચમાત્ર સંભવ નથી. અહીં તો માથા સાટે માલ ખાવાનો છે. એ ચક્રી એના ધરમાં, અહીં એનું કંઈ ન ચાલે. અહીં તો મારી આજ્ઞા ચાલવાની. વસુંધરા તો વીરભોગ્યા કહેવાય છે. હૃત, સત્વર જા, અને ત્હારા માલિકને કહેજે કે-બાહુબલિ યુદ્ધ આપવાને તૈયાર છે. વીર-ત્વનો સુકામલો શબ્દથી નહીં પણ કાર્યથી સમરભૂમિ પર જ થશે.

પ્રવર્તની મહારાજ, મારા સહોદરની પ્રકૃતિ હું સારી રીતે જાણું છું. એ પાકો લડવૈયો છે. ભરતરાજની સ્થિતિ 'સૂડી વચ્ચે સોપારી' જેવી છે. એટલે ઉભય વચ્ચે યુદ્ધ થવાનું લડાઈ એટલે સર્વનાશ. માનવતાનું લીલામ હજારો માનવો અને તિર્થંચોના કચ્ચર ઘાણુ ! હિંસા ડાકિનીનું તાંડવ નૃત્ય ! અજાયબી તો એ કે આ સર્વના બી રોપનારા અહિંસાના આઘ-પ્રણેતાના સમજી પુત્રો !! સુંદરી સાધ્વીની વાત સાંભળી બ્રાહ્મી શુરૂણી, ઘડીભર તો મૌના-લંબન કરી ગયા, અને મનોપ્રદેશમાં કંઈક નિર્ણય થતા બોલ્યા.

હોણહાર મિથ્યા થતું નથી, છતાં આત્માએ સ્વશક્તિ અનુસાર વિષમ પરિસ્થિતિ પલટવાનો પ્રયાસ કરવો ઘટે. દીકું તો જ્ઞાનીનું જ થવાનું. આપણ હવે જલ્દી વિહાર કરી તીર્થપતિ શ્રી

ઋષભદેવ પાસે પહોંચવું જોઈએ એટલું જ નહીં પણ તેઓશ્રીની સલાહ અનુસાર આવી રહેલી ભયંકરતા નિવારવા કમર કસવી જોઈએ.

ભગવંત શ્રી ઋષભદેવ જ્યાં સમવસર્ચા હતા એ નગરમાં પગ મૂકતાં જ સાધ્વીગણને કાને પડ્યું કે-ચક્રવર્તીના આદેશ સંબંધમાં સલાહ લેવા આવેલા અઠાણ પુત્રોએ ભગવં-તની વાણી સાંભળી પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરી છે. અરિકંત પ્રભુની ઉપદેશ-શક્તિ ખરેખર અદ્વિતીય હોય છે. પાંત્રીય શુણ્થી ભરપૂર દેશનાને ફળ બેઠા વિના રહેતા નથી. અપવા-દનો પ્રસંગ જવલે બને છે ત્યારે એ અચ્છેરા- (આશ્ચર્ય) રૂપ ગણાય છે.

પણ જે વૃત્તાન્તે થોડા કાળ પર્યંતની શાન્તિ પાથરી હતી, એની પાછળ બાહુબલિ અને ભરતરાજ વચ્ચે મેળ મળે છે કે કેમ એ પ્રશ્ન હજીયે અણઉકલ્યો હતો. પૂર્વે જોયું તેમ એ નમતું તોળે તેમ હતું જ નહીં. અઠાણ બ્રિજાએ વડિલ કાકાશ્રીની આજ્ઞા માથે ચઢાવી છતાં ચક્રરત્ન આયુધાગારની બહાર જ રહ્યું. યુદ્ધ નિવારવા પ્રયત્ન કરવામાં ચક્રવર્તીએ કયાશ ન રાખી પણ વિધિના રાહ નિરાળા એટલે યુદ્ધના ઢોલ ગડગડ્યા. ઉભય બંધવો પોત-પોતાની વિશાલ સેના સંહિત રણંગણમાં એકઠા થયા. શસ્ત્રાસ્રોની ફેંકાફેંકી એટલે સંહાર લીલા અને ઘૂણા પેદા કરે તેવી ભીષણ દશાનું ચિત્રાલેખન-મારામારી, કાપાકાપી સિવાય ત્યાં બીજું કંઈ જ ન સંભવે.

આ સમાચાર પ્રાપ્ત થતાં જ, જેમણે પોતાની સેવા આપવા નિરધાર કરી ઉગ્ર વિહાર કર્યો હતો એવું બ્રાહ્મી સુંદરીરૂપ સાધ્વીયુગલ નમતી મધ્યાન્હે પ્રભુ પાસે આબ્યું. વિનય-પૂર્વક અંતરની અસિલાપા પ્રગટ કરી.

કૈવલ્ય જ્ઞાનરૂપી દિવ્ય દર્પણથી ચોદ રાજ્ય લોકના ભાવજાણનાર ભગવંત ઋષભદેવ બોલ્યા-

તમારી અભિલાષા સુંદર છે, પણ એને ફળ બેસવાનો સમય હજી પાક્યો નથી. લડનાર આત્માઓ પોતે કોના સંતાન છે એટલું વિચારે તો યુદ્ધ કરે ખરા? ધરતી કોઈની સાથે ગઈ નથી એટલો સાર ગ્રહણ કરે તો? અરે એ રાજ્યપાટ, બાગબગીચા કે રમણિય પ્રાસાદોમાં સારભૂત કંઈ ન હોવાથી એ સર્વ તણ જનારા પિતાનું ઉદાહરણ હ્યે તો? અરે! પોતાના જ અઠાણ બ્રાતાઓના જીવન સામે નજર કરે તો ઘડીબર પણ પોતે જે કરી રહ્યા છે તે વાસ્તવિક નથી એમ સમજ્યા વગર રહે ખરું?

પણ અજ્ઞાન પડળ જેમના નેત્રો પર છવાયા હોય, કેવલ સ્વાર્થ વૃત્તિ જ જોર કરી બેઠી હોય, અને માત્ર પોતાનું પગલું જ સાચું છે એવો એકાંતવાદ ગળુ પકડી બેઠા હોય ત્યાં સત્યના દર્શન અસંભવિત છે. એ ઉભયના મનોપ્રદેશમાં કર્મરાજે સખત જાળ પાથરી દીધી છે તેથી જ કર્ત્તવ્ય-અકર્ત્તવ્યનું જ્ઞાન તેઓ શુભાવી બેઠા છે. હજારો જીવોના પ્રાણનો હોળી કરી રહ્યા છે. કર્મની લીલા વિચિત્ર છે.

સામુદાયિક કર્મના કારણે એક સાથે પ્રાણ જવાનો યોગ હોવાથી યુદ્ધભૂમિ પરના મરણો હાહાકાર મચાવે છે. તેઓ એમાં નિમિત્ત કારણરૂપ છે. સમજી પુરુષોનો પ્રયત્ન એ સ્થિતિ નિવારવા અંગે ચાલુ હતા અને જે સમાચાર આવ્યા છે તે આતંદજનક છે. ઉભય બંધુઓએ સૈનિકોનું યુદ્ધ અટકાવી જય-પરા-જયનું માપ કહાડવા પાંચ પ્રકારના દ્રંદ યુદ્ધ નક્કી કર્યા છે.

ભગવંત, તો પછી અમારા હાથે આ કાર્ય-માં કંઈ જ સેવા નહીં થાય? ઉપદેશનાં મુખ્ય

અધિકારી સાધુ-સંતો રહ્યા. તેમના હાથમાં પદોપકારની તકો સંખ્યાબંધ સંભવે. સાધ્વી-ગણ માટે શું?

પુત્રીઓ, જે કાર્ય તમારી મીઠી વાણીના એકાદ ઈશ્વારાથી થાય તે બીજાથી બનવા સંભવ નથી. મોક્ષ માર્ગ તો ઉભય માટે ખુલ્લો છે. ત્યાં નર-નારીના લેહ નથી. મોટો આધાર તો આત્માના ક્ષયોપશમ પર અવલંબે છે. ખરું કામ તો ભાવનાની ઉત્કૃષ્ટ દશા કાઢે છે. આ અવસર્પિણી કાળમાં ઓગળીશમા તીર્થંકર મઘીકુમારી થનાર છે. નારીગણના ભૂષણ સમા એ બપોરે પ્રવ્રજ્યા લેશે અને સાંજે કેવલી બનશે. એમના જેટલી ઝડપ કૈવલ્યમાં બીજા પણ તીર્થંકર નથી નોંધાવતા. આ પછી ઉભય સાધ્વીઓએ આત્મશોધનમાં દિવસો વ્યતીત કરવા માંડ્યાં. પરમાર્થની એક પણ તક નકામી જવા ન દીધી. સ્વપરના કલ્યાણમાં સદા રક્ત રહેનાર એવા એ યુગલ માટે એક સોનેરી પ્રભાત બિગી. ભગવંતનું તેડું આવ્યું.

ભરત બાહુબલિના યુદ્ધમાં બળવાન તો બાહુબલિ ગણાયા. ઉગમેલી સુક્રી બે મારી હોત તો ભરતરાજ હતા નહતા થતે પણ વડિલનો ઇવેનય યાદ આવતાં જ બાહુબલિએ એ સુક્રીથી માથાના વાળનો લોચ કરી વાળ્યો અને સાધુ બની જંગલમાં પહોંચ્યા. વિચાર આવ્યો કે પ્રભુ સમિપ હમણા જઈશ તો લઘુ બંધવોને વંદન કરવું પડશે, એ કરતાં કેવલી થઈને જવું જ સારું. વાત નાનકડી જણાય છે. એને તો આ બલાદયને વર્ષભર રખડાવી માર્યા. માનની એ રેખાએ કૈવલ્યની રેખા દોરી દીધી. કાયાનું કલેવર સર્જી નાખ્યા છતાં પણ કૈવલ્યની ભૂજ ન ભાંગી. સાચી સમજણ પર છવાયેલ પડદો ન ઉચકાયો!

ભગવંતે એ પડદો ઉચકવા પ્રાદ્વી-સુંદરી-

ફેપ યુગલને બહુભવિ જ્યાં અનશન કરી જ્યાન-મગ્ન બડા હતા ત્યાં મોકલ્યું. શુંય ક્યાં હતી એ યુગલને કહી હતી. યુગલે મધુરી વાણીમાં સાઠ પાડ્યો 'વીરા મારા ગજથકી ઉતરો, ગજ ચઢ્યા કેવલ ન હોય' ધ્યાનમગ્ન સંતતા કર્ણેન્દ્રમાં એ શબ્દો પહોંચતાં જ વિચારણા ભણી ઉઠી 'ગજ' વળી કેવો? એ પ્રથમ પ્રશ્ન. સાધીઓ મૃત્યુ ન વઢે. તરત જ પડદો ચીરાયો. વધે લઘુ છતાં જાને વડા એવા બધવોને વદન કરવામાં શરમ કેવી? પગ ઉઠાવતાં જ કેવલજ્ઞાન, કેવી અહમુતા! મધુરા છતાં માર્મિક શબ્દો-એ સમયમાત્રમાં કામ કાઢી નાંખ્યું. અન-શનમાં આ બળવાન આત્મા કેવા દેખાતા હતા

એ પ્રત્યક્ષ કરવું હોય તો મહેપુર ખાંભમાં આવેલ ધ્રુવજ એલ્ફુલમાં ટેકરી ઉપર અડગ-પણે ઉભેલી શ્રી ગોમતેશ્વર તરીકે ઓળખાતી દિગંબર મૂર્તિ જોડી. દર્શન કરતાં જ હૃદયમાં અહમુત મંચન જાગે છે. આ પ્રતિમા હજારોના આકર્ષણરૂપ છે. અગિમાન, માન કે ગર્વને ઓળખાવવા જે મધુરો પ્રયોગ સાધીયુગલે કર્યો અને જે અક્ષરો વડેલા મૂક્યા એ આરો પણ તે કાળતા જેટલા જ ટંકશાળી છે અને ભવિષ્યમાં રહેવાના છે.

ચારુશીલા રમણી રત્નોમાં બ્રહ્મી-સુંદરીરૂપ કુમારિકાયુગલ એ કારણે જ અથપદે છે અને પ્રાતઃસ્મરણીય બન્યું છે.

એક ખાસ સુધારો

ગયા અંકમાં દેવગિરિના લેણમાં પૃ. ૧૦૨ પાં ૧૦ માં આવેલા ચાલદિ શબ્દના ટિપ્પણમાં મેં જણાવ્યું હતું કે “બાલદિનો “બલદગાડી” એવો અર્થ સંભવિત છે.” આ દેશી ભાષાનો ચાલદિ શબ્દ ચલદ શબ્દ ઉપરથી બન્યો હશે, એવી કલ્પનાથી બાલદિનો “બલદગાડી” અર્થ મેં જણાવ્યો હતો પરંતુ આ સંબંધમાં વઢવાણથી મારા માનનીય પરમમિત્ર મુનિરાજશ્રી ચંદ્રપ્રભસાગરજી મં. જણાવે છે કે—

“તમે ‘બાલદિ’નો અર્થ બલદગાડી કર્યો છે તે બરાબર નથી કારણ કે મારવાડમાં બધેડાં અને બળદ પર પોઠ-માલ લાદી, વેચતાર વણઝારાઓને બાલદિયા કહે છે. એતું જ સંસ્કૃત રૂપાંતર ઉપદેશતરંગિણીમાં કર્યું છે એટલે એ લોકભાષાનો શબ્દ છે.”

મારા મિત્રતા આ લખાણથી એમ દ્વિતિ થાય છે કે ચાલદિ શબ્દનો અર્થ પોઠ ભરૂં વણઝાર છે. અને પોઠ વણાવતાર કે જેને ગુજરાતમાં વણઝારા કહેવામાં આવે છે તે બાલદિયા છે. આથી “ગામ બહાર મીઠાથી ભરેલ બાલદિ આબ્યાની પેથડશાહને બળર પડી” આ વાક્યનો “ગામ બહાર મીઠાથી ભરેલ પોઠ આબ્યાની પેથડશાહને બળર પડી” એવો અર્થ કરવો. આ સૂચના બદલ મારા મિત્ર મુનિરાજનો આભાર માનું છું.

તાજનાપેઠ, જૈનમંદિર

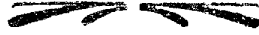
મુ. આકોલા

સં. ૨૦૦૬ મહાગુદિ ૧૦

મુનિરાજ શ્રી મુવનવિજયાન્તેવાસી

મુનિ જંબુવિજય,

વર્તમાન સમાચાર.

સાક્ષરત્વ, સાહિત્યશિરોમણિ પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજનો જૈન સાહિત્ય યાત્રાધામ શ્રી જેસલમેર (ભારવાડ) મુકામે સુખશાંતિપૂર્વક થયેલો પ્રવેશ.

સાહિત્યશિરોમણિ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ, પાટણ પ્રાચીન જૈન લાંડારોના ૧૯૦૦૦) સાહિત્ય પ્રતો, ગ્રંથોનું સંશોધન વગેરે કાર્યો અધ્યાગ પરિશ્રમે કરી રહ્યા છે, છતાં પાટણ પ્રાચીન જૈન લાંડાર છે તે કરતાં નવા સાહિત્ય સંપાદનવા, અપૂર્ણતાની પૂર્ણતા કરવા જેસલમેર જૈન પ્રાચીન લાંડાર, પાટણ કરતાં વધારે પુરાતની હોવાથી, તેના કરતાં અમૂલ્ય સાહિત્યોના અનેક ગ્રંથોની હસ્તી ધરાવે છે, જે ખરેખર સત્ય છે, તેમાં શું શું નવીન પ્રાચીન, તેમજ અપૂર્વ રત્નો હજી પણ વણુશોધાયેલા, વણુનોંધાયેલી સ્થિતિમાં મોળુક છે; તે જો કે ગમે તે કારણે ત્યાંના શ્રી સંઘના જૈન ળધુઓ બ્લળવી રહેલ છતાં પૂર્ણ તપાસ કરવા વ્યવસ્થિત કરવા તરફી લેતા નહિં, અન્ય ળોજડોની તપાસ કરવા રજા માગવાની અસિલપા છતાં ત્યાંના શ્રી સંઘ કોઈ કારણે તેમ કરવા રજા આપતા નથી, પરંતુ સાહિત્ય-રત્ન મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની વિદ્વતા, પ્રમાણિકપણું, સાક્ષરતા અને અપૂર્વ જ્ઞાનભક્તિ જગબહેર હોવાથી જેસલમેર શ્રી સંઘે આવા મહાન પુરુષ પરમ ઉપકારી પુણ્ય-વિજયજી મહારાજને કૃપા કરી નિરીક્ષણ કરવા આપવાનું નક્કી થતાં, અમદાવાદથી વિદાય થયા બાદ અઢી ત્રણ મહિના દરરોજના ચોદ, સોળ અને અઠાર માઇલનો (તખીયત પણુ જોઈએ તેવી ન છતાં, અવસ્થા પણ ગણાય તેવા સંયોગો વચ્ચે) વચ્ચે તીર્થયાત્રાઓ કરતાં, જૈનસમાજ ઉપર ઉપકાર કરતાં કરતાં માહ શુદ્ધ ૧૨ સોમવારના રોજ જેસલમેરમાં સુખશાંતિપૂર્વક સાંજે ચાર વાગે પ્રવેશ કર્યો છે. ધન્ય છે મુનિરાજ આપની જ્ઞાનભક્તિને! સારા શુકન જેવું ગણાતું અને ઉત્તમ ત્રિધિયોગે તે રથગે તે જ વળતે સાથેના સાધનો સાથે જરૂરીયાતવાળા સંસારીઓ, સર્વ સામગ્રીઓ સહિત પણ આવી પહોંચવાથી આ અણધાર્યો પ્રસંગ આનંદવાળો સંભારણુંક થયેલ છે. હાલ દશ માઇલ ઉપર પ્રાચીન લોદવા તીર્થની યાત્રા અને મેળો છે ત્યાં છેલ્લે દિવસે પહોંચશે, પછી સતત કરેલા વિહારને અંગે પરિશ્રમ ઉતરતાં જેસલમેર જ્ઞાનલાંડારોનું નિરીક્ષણકાર્ય શરૂ થશે.

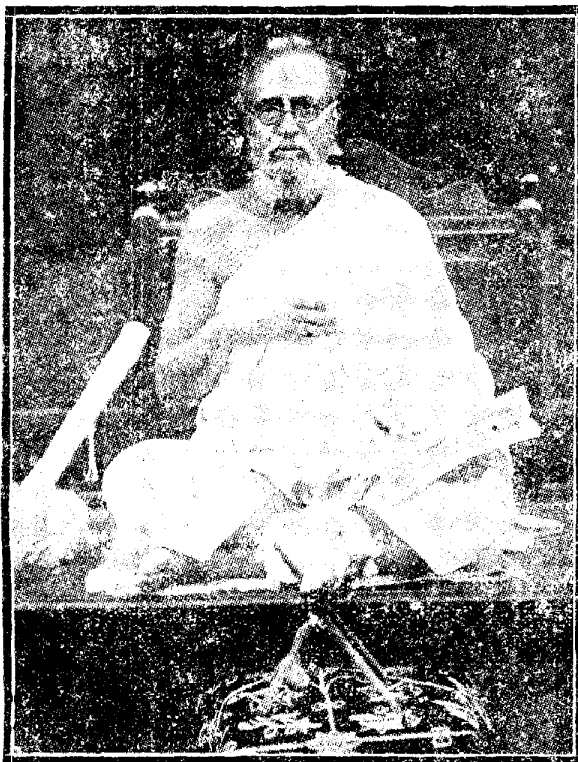
જેસલમેર શ્રી સંઘને વિનંતિ કરાયે છીએ કે આપ પૂજ્ય મુનિરાજ પુણ્યવિજયજી મહારાજની તખીયત સાચવવા સાથે સઘળા લાંડાર જોવા દેવા કૃપા કરશે. (સમા).

(વિશેષ હકીકત હવે પછી)

આપણી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સનું ૧૭ મું અધિવેશન

ફાલના—(મારવાડ)

કોઈ પણ સમાજ, દર્શન, સંસ્થા અમુક વખત ચાલી નિષ્પ્રાણ થતાં તેને સજીવન કરવી હોય અથવા પ્રાણ પૂરવા હોય ત્યારે તે સમયે તેને લઘ્ય સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય (શાસ્ત્રકથન પ્રમાણે પાંચ શુભ નિમિત્તો-કારણો સાંપડે) ત્યારે જ તે જીવી શકે છે (એકલો પુરુષાર્થ કામનો નથી) અને તેવા નિમિત્તો આપણામાં કાળની પરિવર્તતા સાથે લાગી મહાત્મા, પુણ્યપ્રભાવક પુરુષો, પુરુષાર્થો નરરત્નોના સંચાલન વડે જ અને છે. આ કોન્ફરન્સ માટે ભાવિ શુભસૂચક દેખાય છે. પરમાત્માની અમે પ્રાર્થના કરીએ છીએ

કે ભાવિ કાળમાં આપણા જૈન ધર્મના: લાગી, વિદ્વાન, બ્રહ્મચારી, તપસ્વી, શિક્ષણદારા શ્રાવકક્ષેત્રની ઉન્નતિ કરવા મહાન પ્રયત્ન સેવી ઉપકારક અનેક જ્યોતિર્ધર મહાનિબૂતિ આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની શુભ પ્રેરણા અને હૃદયપૂર્વકતા આશીર્વાદવડે શેઠ કર્સ્તુરભાઈ લાલભાઈના ઉદ્ઘાટનપૂર્વકની વિધિવડે, રાવબહાદુર શેઠશ્રી કાન્તિલાલ ઇશ્વરલાલના પ્રમુખપણાવડે આ કોન્ફરન્સને આ શુભ નિમિત્તો પ્રાપ્ત થવાથી ભાવિમાં ફલદાયી-પ્રેરણાદાયક નિવડશે જેમ આગાહી સૂચવે છે. સૌ વિચારક, શ્રીમંતો, સેવાભાવીઓ અનેક ત્યાગી મહાત્માઓના આશીર્વાદ સાથે કોન્ફરન્સ સચેતનવંત થઈ જૈન ધર્મનો ઉત્કર્ષ થવા અને સેવા કરવા આ કોન્ફરન્સ આશીર્વાદરૂપ નિવડે.

આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

(આ અધિવેશનનો પૂર્ણ હેવાલ, પ્રમુખો વગેરેના ભાષણો અને ઠરાવોની વિસ્તૃતનોંધ અનેક પેપરમાં આવી ગયેલ છે જેથી સંક્ષિપ્તમાં માત્ર દિગ્દર્શન કરાવીએ છીએ).

આ અધિવેશનમાં હજારોની સંખ્યા જૈન બહેનો બધુઓની હતી અને નિર્વિખે તેની સમાપ્તિ થઈ છે એ પણ એક આનંદનો વિષય છે.

આ અધિવેશનમાં કોન્ફરન્સ પ્રમુખ રાવસાહેબ કાન્તિલાલ ઇશ્વરલાલ અને જૈન નરસન શેઠ કર્સ્તુરભાઈ લાલભાઈનું ત્યાં આવતાં સ્વાગત હાથીની સ્વારી, એન્ડ વગેરેવડે પૂર્ણ કાઠમાઠથી કરવામાં આવ્યું હતું.

અધિવેશનના વિશાળ સુંદર મંડપને જૈનોના પરમ ઉપકારી મહાન વિભૂતિ આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીની યાદગીરી નિમિત્તે “વલ્લભનગર” નામ આપવામાં આવ્યું હતું. તેને પાંચ પ્રવેશદ્વાર બનાવ્યા હતા જેના આત્મ, કાંતિ, વલ્લભ, લલિત અને ગુલામ ગેટ નામ આપવામાં આવ્યા હતા અને ગુલામી રંગથી રથાન, અનુકાન, પોષાક, પડદા વગેરેથી ગુલામી નગર શોભતું હતું. પરંતુ ખેદ અને ખામી એટલી જ જોવાતી હતી કે પૂજ્ય આચાર્યશ્રી લલિતસૂરિજી મહારાજ કે જે સદાય ને પ્રેરક હતા, તેઓનો છ દિવસ પહેલાં સ્વર્ગવાસ થયો હતો. એ ખામી જરૂર દેખાતી હતી, પરંતુ ભાવિભાવ બળવાન છે, જેથી ઉપરોક્ત જણાવેલ શુભ નિમિત્તો સાંપડ્યા છે તે ખુશી થવા જેવું છે.

સં. ૧૯૫૮ ની સાલમાં કોન્ફરન્સનું અધિવેશન ગુલાબચંદજી દહેના પ્રયત્નવડે શ્રી ફલેધી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની તીર્થજાયા નીચે મળ્યું, જે મારવાડની ભૂમિ હતી. આજે કોન્ફરન્સને સચેતન કરવાના સમયે તે જ મારવાડ ભૂમિમાં જ્યાં પાર્શ્વનાથ ભગવાન અંકિત વિદ્યાલય છે તે ફાલના-મારવાડમાં મળેલ છે. ભાવિભાવ ઉચ્ચ બળવાન ટ્રોફોમાં હશે તો ભાવિમાં કોન્ફરન્સ પ્રગતિશીલ થશે તો તે મરહૂમ માન ખાટી જશે.

પ્રથમ પરમાત્માના સ્મરણપૂર્વક શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીના આશીર્વાદ સાથે બેઠક શરૂ થાય છે.

કોન્ફરન્સની બેઠકની શરૂઆતમાં પ્રથમ શેઠ સાહેબ કર્સ્તુરભાઈ શેઠ ઉદ્ધાટન કરતાં કરેલું સૂચન બહુ મહત્વનું, દિશામાર્ગસૂચક અનુસરવાળું હતું. તેઓ સાહેબ કોન્ફરન્સ અલાર સુધી નિષ્ક્રિય બની છે તેમ સહ જણાવતાં તેના કારણો અને સક્રિય કેમ થાય તેના ઉપાયોમાં જણાવ્યું કે તેમની પાસે કોઈ સંગીત કાર્ય હતું નહિ, કેટલાક ધાર્મિક સલાહો ચર્ચા વૈમનરય કામમાં બિલું ક્યું અને જૈન કોન્ફરન્સ જૈન સિદ્ધાંતોને માન્ય રાખી ચાલનારી હોવી જોઈએ, તેથી ધાર્મિક વિષયો તેમાં લાવવા ન જોઈએ. સેવાભાવી કાર્યવાહકો બિલા કરવા જોઈએ વગેરે. મૂળસૂત્ર મુદ્દાઓ ઉપર કોન્ફરન્સની નીતિ ઘડાશે નહિં ત્યાંસુધી કોન્ફરન્સ લોકપ્રિય બનશે નહિ વગેરે વક્તવ્યમાં કહી કોન્ફરન્સ ખુલ્લી મૂકી જાહેર કરી હતી. કોન્ફરન્સના સંચાલકો ઉપરોક્ત મુદ્દા પર કોન્ફરન્સને સક્રિય બનાવવી હશે, જીવનવાળી રાખવી હશે, તો તે ધ્યાનમાં રાખી નાન ચલાવશે તો જરૂર લોકપ્રિય, સેવાભાવી બની શકશે. ચારખાદ સ્વાગત કમીડીના પ્રમુખ શેઠ મૂળચંદજીએ જાજમલજી મારવાડમાં શું નથી અને શું છે તે જણાવ્યું હતું અને હવે પછી સક્રિય કરવાના કેટલાક કાર્યો વગેરે મહત્વતાવાળા જણાવી પોતાનું વક્તવ્ય પૂર્ણ કર્યું હતું.

આ અધિવેશનના પ્રમુખ રાવસાહેબ કાન્તિલાલ ઇશ્વરદાસે પોતાના વક્તવ્યમાં જણાવ્યું છે કે- ગોડવાડ સંઘના મારવાડી બધુઓએ પોતાને આંગણે જરૂરી વખતે આમંત્રણ આપ્યું તે તેને આભારી છે. પરમપૂજ્ય આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીની જૈન સમાજ અને ધર્મ માટે

ઉદાત્ત બાવના આપણે સમજી શક્યા નથી. કેળવણીની અનેક સંસ્થાઓ ખોલવા પ્રેરણા આપી તેથી નવી પ્રગતિ આજે ફળ આપવા માંડી છે. દેશની આજુ રિયતિ અને આપણી ફરજ માટે દિશા-સૂચન કરી, કોન્ફરન્સે અચારસુધી કરેલી પ્રવૃત્તિની હકીકત જાણવી સંપન્ન-ઐક્યતા સંબંધી જરૂરીયાત વગેરે સંબંધી વિવેચન કર્યાના મુખ્ય સરકારના દ્વંદ્વએક્ટ બીજાથી આપણા પવિત્ર દેવદ્રવ્યની હૈયાતિ બચમાં આવી પડી છે, નિદા સંબંધી બીજાથી ત્યાગી મહાન આત્માઓના વિકાસમાં અંતરાય ઊભો થશે, આવા આવા ઠરાવો કરતાં સરકારે કોન્ફરન્સ જેવી સંસ્થાને પુછાવે, તેની સલાહ લે, તેની સાથે વાટાપાટ કરે તેવા પગલા લે તે જ યોગ્ય માર્ગ નીકળે, ઊડાપોહ થવો જોઈએ વગેરે સંબંધી તેઓ સાહેબે પોતાના અનુભવપૂર્ણ અને ભુદ્ધિમતાએ કરી શું કરવું જોઈએ તે જણાવ્યું હતું. પછી જૈન વિદ્યપીઠની જરૂરીયાત સંબંધી વિવેચન કરી, આપણી સાધુ સંસ્થાએ હાલના સમયે સુશિક્ષિત, સમવની વ્યવહારિક કળવણી લાંબેલા, સમાજશાસ્ત્ર, માનસશાસ્ત્ર અને સાયન્સનું યોગ્ય શિક્ષણ મેળવેલ તેવા મુનિઓનો ઉમેરો થાય તો પ્રમતે ધર્મને માર્ગે વાળવામાં ખૂબ સરલતા પ્રાપ્ત થાય, તથા સાધુસંગઠનની ખામી છે તેવા ચિન્હો હાલ જાણતા નથી તેની પણ તે સમાજમાં જરૂરીયાત છે તેમ જાણી, વ્યાપાર જોતોના હાથમાંથી સરી પડે છે તે સમજી તેને ખેડવાના પ્રયત્નો કરવાના છે, તેમજ આપણા મધ્યમ વર્ગની મોંઘરાઈને લઈને ન કદાચ તેની બચાવક સ્થિતિ જાણવી તેને માટે લક્ષ્મીવંતો પૈસા આપે, કોન્ફરન્સ વ્યવસ્થા કરે, આચાર્યો દેવવણી આપે તેને મધ્યમ સનિતિ રચના પોતાનું નમ્ર સૂચન કર્યા નાદ હવે કોન્ફરન્સે શું શું કરવું, ક્યા કાર્યો કરવા તેનો રજીસ્ટ્ર કરી પોતાનું વકતવ્ય પૂર્ણ કર્યું હતું. પ્રમુખશ્રી કાન્તિલાલભાઈના ભાષણમાં સેવાની ધમત, સ્વાર્પણની તત્પરતા એવી જાણતી હતી કે આ કોન્ફરન્સના તેઓને મુગટમણી સ્થપાવાથી બાવી પ્રગતિશીલ જાણાય છે.

આ કોન્ફરન્સમાં નીચેના ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા.

પ્રથમ ઠરાવ:—એકનાનો બહુમતિથી શ્રી મેતીચંદ વીરચંદ મહેગામવાળાની દરખાસ્ત, શાહ મગનલાલ મૂળચંદના ટેકાથી પસાર થયો હતો.

આ ઠરાવ માટે નવ મતવાદીઓએ પ્રચંડ વાંધો ઉઠાવ્યા છતાં શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીની આજ્ઞાને વચ્ચે થઈ તેઓએ સિદ્ધાંતનો ભોગ આપી ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો. તે ઠરાવ ઉપર આચાર્ય-મહારાજે પ્રવચન કરતાં જણાવ્યું હતું કે આ ઠરાવથી સંઘો તથા સાધુ સમુદાય એક થશે અને તેથી મુંઝવી રહેલા પ્રશ્નોનો આપણે ઉકેલ કરી શકીશું.

ઠરાવ બીજો:—મધ્યમ વર્ગના ધંધા રોજગારે ચડાવવા સંબંધી હતો.

ઠરાવ ત્રીજો:—સ્વતંત્ર લોકતંત્રને આવકારનો શેઠ રતનચંદ ગોલેશ્યા જયપુરે રજૂ કર્યો હતો. તે પર વિવેચનથી ભારત અને પ્રાંતિક સરકારોને જોતોના ધર્મમાં હસ્તક્ષેપ નહિં કરવાની અરજ કરી હતી. શ્રી લાલચંદજી ઢઠાના ટેકાથી પસાર થયો હતો.

દેવદ્રવ્ય ઉપર ઠરાવ શેઠ આશ્વચંદ નગીનભાઈ ઝવેરીએ વિવેચન સાથે રજૂ કર્યો હતો. અને દેવદ્રવ્ય મીઠકતનો કાયમ માટે માત્ર જિનમૂર્તિ અને જિનમંદિરો માટે ઉપયોગ કરવો જોઈએ તેની વિરૂદ્ધ કોષ્ટપણ સંધમાંહેની વ્યક્તિ તેની વિરૂદ્ધ મંતવ્ય રજૂ કરે, પ્રચાર કરે તે જૈનધર્મના મૂળભૂત

સ્થિત છે, તેનો ધાત કરનાર છે તેમ આ કોન્ફરન્સ માને છે જે ઠરાવ જવાહરલાલ નાહટાના ટેકા સાથે પસાર થયો હતો.

પ્રમુખસ્થાનેથી ધી બોળે પબ્લીક ટ્રસ્ટ એક્ટ (૧૯૪૬) થી શું નુકસાન છે તેનો વિવેચન-પૂર્ણ રિપોર્ટ કરી તેમાં યોગ્ય સુધારો કરવા સરકારને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.

ઠરાવ બીજો—અખીલ હિંદ જૈન સ્વેચ્છાગર કોન્ફરન્સ સમિતિની મુંબઈમાં તા. ૮-૬ સપ્ટેમ્બર સં. ૧૯૪૬ ના રોજ મળેલ સભામાં જૈન ધર્મ શિર્ષક યથેત્વ ઠરાવને આ જૈન સ્વેચ્છાગર કોન્ફરન્સ બહાલી આપે છે અને જૈન અને હિંદુધર્મ એક બીજાથી જુદા છે તે માટે વિવેચન કર્યા બાદ સર્વાનુમતે બંને ઠરાવો પસાર થયા હતા.

લીક્ષા પ્રતિબંધક કાયદો—આ કાયદાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ માણસોને પ્રમાદી, ઉદ્ધમ વગરના અને સમાજ ઉપર બે ગ્રહિત થતાં તેમજ તેવાઓ દુર્ગુણોની થાય છે તેમને સુધારવાનો છે, જ્યારે આત્મ-કલ્યાણાર્થે જેમણે સંસાર ત્યાગ કર્યો હોય તેઓને આવો કાયદો લાગુ ન પડે એમ સ્પષ્ટ છે અને તે બંને વ્યક્તિઓને જુદા પાડવામાં કાંઈ મુશ્કેલી નથી અને સમાજમાં જેમનું સન્માન છે. તેમને બીજારી ગણી અપમાન બરાબર છે વગેરે; જેથી આ કોન્ફરન્સ મુંબઈ સરકારને આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે કે તે કાયદાની કલમ ૨ (૧) બીજામાં યોગ્ય સુધારો કરી ત્યાગી મહાત્માઓને ખાનગી મકાનોમાં જઈ બીક્ષા લે તેને સામેલ કરવામાં ન આવે વગેરે ઉપર શેઠ શિવલાલ તલકચંદ બેરીસ્ટરે દરખાસ્ત રજૂ કરી હતી જેને શ્રી મંજીલાલ જયમલના ટેકાથી સર્વાનુમતે ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

મધ્યમ વર્ગને રાહત—હાલની વિષમ સ્થિતિ અને સખ્ત મોંઘવારીને લઈને જૈન સમાજનો મધ્યમવર્ગ અત્યંત મુશ્કેલ સ્થિતિમાં મુકાઈ ગયેલ છે અને જીવનનિર્વાહ લગભગ મુશ્કેલ બની ગયેલ છે જેથી તેને પગલર કરવા, હુન્નર-ઉદ્યોગના અનેક ક્ષેત્રોમાં કામે લગાડવા, તેમની સ્થિતિ સુધારવા તરતજ અમલમાં મૂકી શકાય તે માટે જીવનનિર્વાહની વસ્તુઓ ઓછા દરે આપવા, તે માટે જરૂરી ફંડ ઉઠા કરવા, નાના હુન્નર-ઉદ્યોગો શિખવવા, નાની શિક્ષણશાળા સ્થાપવા, ઉદ્યોગમંદિરો ખોલવા તેમજ ગૃહ શિક્ષણશાળા-શિવજી, ગુંથજી વગેરે માટે સ્ત્રી ઉપયોગી શિક્ષણ આપવા સંસ્થા સ્થાપવા વગેરે માટે જૈન કોમને અપીલ કરવામાં આવે છે. વગેરે વિવેચન સાથે શ્રી નાથલાલ પરિખે રજૂ કરેલો ઠરાવ શ્રી રતીલાલ નાણાવડીની કેટલીક સૂચના અને ટેકા સાથે દીપચંદ શાહ, શ્રી વરધીલાલ વમગથી, શાહ કૃષ્ણચંદ હરિચંદ, કમળાબેન શેઠ, જાજુરામ વડીલ, શ્રી સુરજમલ સંઘવી, મોહનલાલજી દેવલી, રતનચંદ કાઠારી વગેરેના ટેકા સાથે સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

આચાર્યશ્રીનું ઉદ્દેશોધન—આચાર્યમહારાજે તે વખતે એકતા સંબંધી કરેલું પ્રભાવશાળી વિવેચન અસરકારક નિવડ્યું હતું.

તે એકતાના ઠરાવ ઉપર શ્રી મોતીચંદ વીરચંદ ઠરાવ રજૂ કરતાં જણાવ્યું કે જૈનધર્મ ઉપર ઘણા આધાતો થઈ રહ્યા છે તેવા વખતે એકવ માટે માલેગામ સમિતિએ અને સુરત મુકામે રોન્ટોંગ કમીટીએ પાછા ફરેલ ઠરાવ—“ અમદાવાદ મુકામે મળેલી શ્રાવ્ય સંમેલને (સન ૧૯૩૪)

કરેલા દીક્ષા સંબંધી ઠરાવને વધાવી લે છે અને વડોદરા રાજ્યના દીક્ષા સંબંધીના અને તેના લખતા ખીજા ઠરાવો આથી રદ થાય છે અને જૈનશાસ્ત્ર સિદ્ધાંતો અને પ્રચલિત અનુષ્ઠાનો જે પ્રમાણે માન્ય રખાયા છે તે માન્ય રાખશે એથી તેના કોઈ અધિકારી તેને હિલુપત લગાડે તેવું બેલશે કે લખશે નહિં. તે ઠરાવ શ્રી મગનલાલ મૂળચંદના ટેકા સાથે સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો.

તે પછી જૈનોને આચાર્ય મહારાજો સંપ અને ઐક્ય અને સ્વામીચાતસહયના સ્વરૂપ ઉપર હૃદયદ્રાવક અમૃતમય વાણીવડે ઉદ્દેશ આપ્યો હતો અને જૈનકોમને દર્દીઓ અપાલ કરી હતી. ઉપસંહાર કરતાં જૈન સમાજમાં ઐક્યતા થતી હોય તો એ ખાતર હું મારી આચાર્ય પદવી બાજુ ઉપર મૂકી દેવા તૈયાર છું, એ દીન જોવા હું બાગ્યશાળી થાઉં તેમ ઇચ્છું છું. સંધેને જ્યારે મારી જરૂર પડે ત્યારે હું તૈયાર છું વગેરે માટે કરેલું વિવેચન સર્વના હૃદયમાં કોતરાઈ રહ્યું હતું. ધન્ય છે આચાર્ય મહારાજ!!! તરજુતારજુ મહારાજા!

તેના ઉપર શ્રી મોહનલાલ યોગેશીએ સ્પષ્ટીકરણ કરતાં જણાવ્યું કે-વડોદરા સરકારે અઢાર વર્ષની વયે દીક્ષા આપવાનો ઠરાવ અને તે કાયદાનો ભંગ કરનારને છ માસની શિક્ષા તે કાયદો શ્રદ્ધાસંપન્ન જૈન સ્વીકારી શકે તેમ નથી, કારણ કે આગમોમાં અઠ વર્ષની દીક્ષાનું ફરમાન છે. આવો વડોદરાનો કાયદો કરાવવાથી અખિલ હિંદની આ કોન્ફરન્સ હોવાથી સામુદાયિક દષ્ટિ રાખવી જોઈએ, તે પ્રમાણે નહિં રાખવાથી કોન્ફરન્સમાં ભંગાણ પડ્યું છે અને સાધુ સમાજની નજરમાં તે ઉતરી પડી છે વગેરે. અહિં જે વાત છે તે વડોદરા રાજ્યે કરેલા ઠરાવને રદ કરાવવાની છે, મધ્યમવર્ગને ટદાર કરવો હોય તો એકતાની જરૂર છે ને આ ઠરાવદ્વારા જ તે સિદ્ધ થશે. આ વિવેચન યથ રહ્યા બાદ અમતકારી અસર થવા સાથે ઠરાવ (વિરોધ પક્ષનો વિરોધ ઓગળી જવા સાથે) સર્વાનુમતે ઠરાવ પસાર થયો હતો.

જૈન ધર્મ સંબંધી આલેખન, આગામી વસ્તી ગણતરી, તીર્થો, જિનમંદિરો અને સરકારી કાનૂનો ને સાહિત્ય ઉડા અને દત્તિહાસના અભ્યાસ વિના વિવેચન અને રેડીયોદ્વારા વક્તવ્ય વહેતું મૂકવામાં આવે છે. તે માટે આ કોન્ફરન્સ ભરપૂર્વક જણાવે છે કે-તેવું બેલતાં, લખતા પૂવ જરૂરી જ્ઞાન મેળવાય તો પરંપરા મન દુખવવાનો પ્રસંગ ન આવે વગેરે હકીકત જણાવતાં અને જૈન-તીર્થો વગેરે અંગે કાયદો કરતાં પહેલાં જૈનમતિનિધિ સંસ્થાઓનો અભિપ્રાય મેળવવા વગેરે માટે આ કોન્ફરન્સ સરકારનું ખ્યાન ખેંચે છે. તે પછી કોન્ફરન્સની રચાથી સમિતિ નવી નીમવાની ચૂંટણી થઈ હતી. વગેરે ઠરાવો પછી કોન્ફરન્સની પૂર્ણાહુતી થઈ હતી. આ કોન્ફરન્સની સફળતા થવામાં આચાર્ય મહારાજની પ્રેરણા, આશીર્વાદ, વિવેચન, મજાવશાળી વક્તવ્ય, શેઠ કરતુરભાઈના મુખારક હાથે ઉદ્વાટન, રાવસાહેબ અને કાન્તિલાલ શેઠની ધમશ, કુનેહ વગેરેવડે પ્રમુખસ્થાન અને કાળનો પરિપક્વતા થવાથી આ શુભ નિર્મતો સાંપડ્યા છે. પરમાત્માને પ્રાર્થના છે કે-જૈન કોન્ફરન્સ ભાવિમાં પ્રગતિશીલ યથ જૈન ધર્મનો ઉત્કર્ષ-પ્રગતિ કરવા બાગ્યશાળી થાય.

આચાર્યશ્રી વિજયલલિતસૂરિજીનો ખેડકારક સ્વર્ગવાસ.

આચાર્યશ્રી વિજયલલિતસૂરિજી મહારાજની શારીરિક પરિસ્થિતિ છેલ્લાં પાંચ છ મહિનાઓથી વધુ બગડી રહી હતી છતાં સાધુક્રિયામાં અચૂત રૂપે જ્યાં રાખતા હતા. સૂતા સૂતા પણ હાથમાં માળા લઇ ફેરવતા ચૂકતા ન હતા. આચાર્યશ્રીજી પણ તેમને ઉપદેશદ્વારા શાંતિ આપતા અને ઉપચાર કરાવતા પરંતુ ખુડાલા (મારવાડ)માં મહા શુદ્ધિ દ. તા. ૨૭મી જાન્યુઆરી શુક્રવારે સવારના દશ વાગે સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગે સિધાયા. દરરોજની પેઠે સવારે પ્રતિક્રમણ કર્યું. નવસ્મરણ સંભળ્યા. પ્રભુપ્રતિમા મંગલી દર્શન કર્યાં. નોકરસીતું પચ્ચક્રખણ પાડ્યું. ઔષધી વાપરી. શ્રી ગુરુદેવ આચાર્ય બગવાન એમની ઓરડીમાં સુખસાતા પૂજવા પધાર્યા. શ્રી ગુરુદેવને દ્વાદશાવર્ત વંદન કર્યું અને વ્યાખ્યાનમાં પધારવા સૂચવ્યું. વ્યાખ્યાન સભામાં પધારી પાટ ઉપર બિરાજ્યા હશે એટલામાં એઓશ્રીજીના મુખમાંથી લોહી નીકળ્યું. પાસે એડેલા પં. સમુદ્રવિજયજીને કહ્યું કે ગુરુદેવને બોલાવો. ગુરુદેવ પધાર્યા. પંન્યાસજી નવકારમંત્ર, ચતારિ મંગળ જોરથી સંભળાવા લાગ્યા. એટલામાં તે ગુરુદેવ શબ્દોચ્ચાર સાથે જ આ દુનિયાને ત્યાગી સ્વર્ગમાં પધાર્યા. સ્વર્ગવાસી આચાર્યશ્રીજી, આચાર્યવર્ધ શ્રી વિજયવલ્લભ-સૂરિશ્વરજી મહારાજની જમણી ભૂત સમાન દરેક કાર્યમાં સદાયક હતા. તેઓશ્રીજીમાં ગુરુભક્તિ પૂરેપૂરી ભરેલી હતી. જેવા પ્રખર વિદ્વાન હતા તેવા જ મધુરી હિન્દી ભાષાના પ્રખર વક્તા પણ હતા.

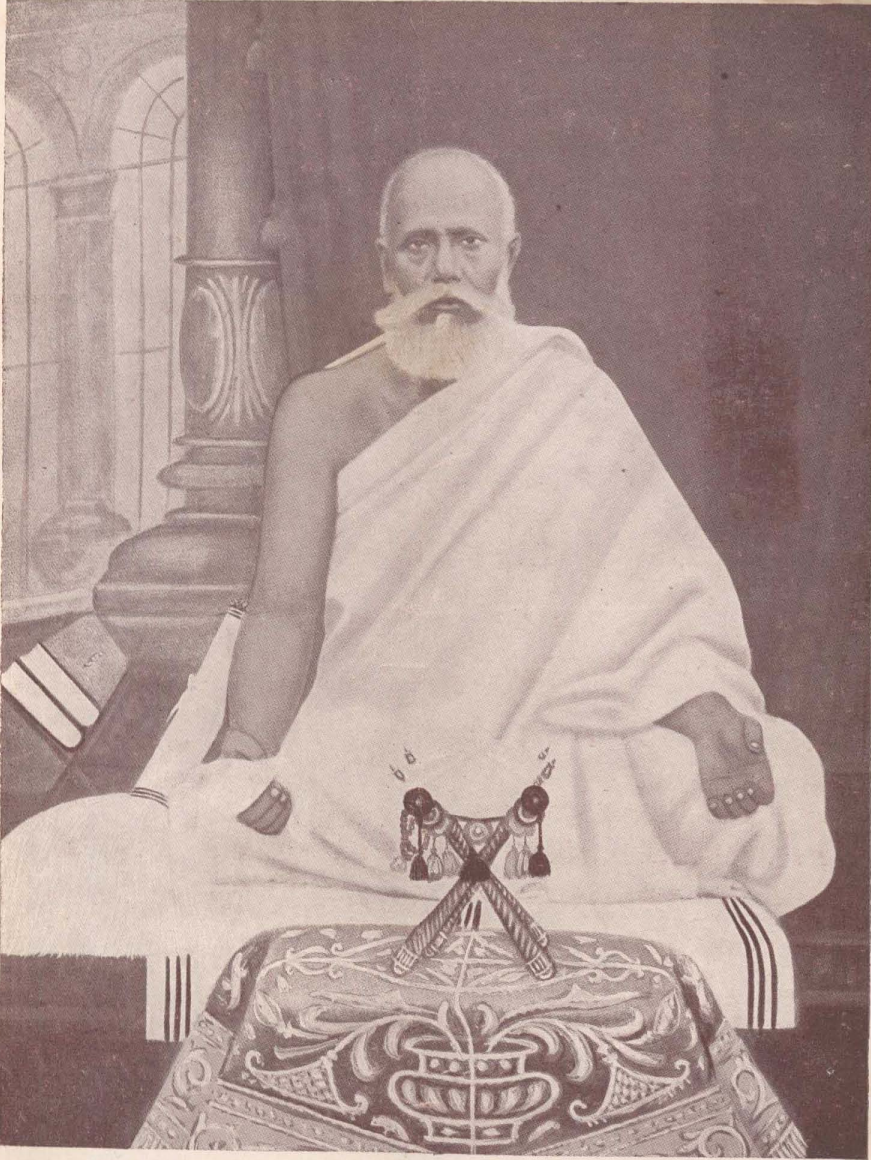
એઓશ્રીનો સ્વર્ગવાસ થવાથી જૈન સમાજને એક પ્રખર પ્રચારકની ખોટ પડી છે.

ખાસ ગોળવાડ (મારવાડ) પ્રાંત ઉપર એઓશ્રીજીનો ધણો જ ઉપકાર હોવાથી એઓશ્રીજીના સ્વર્ગગમનના સમાચાર સંભળતાં જ પાલી, સાદડી, ધાણુરાવ, વિન્જેવા, વરકાણા, ખીમેલ, રાણી વગેરેથી લગભગ ત્રણથી ચાર લગભગ માણસ ભેગું થયું. ખુડાલા શ્રીસંઘે સ્વર્ગવિમાન તૈયાર કરાવ્યું. ત્રણ વાગ્યે હજારો જૈન જૈનેતર માનનીઓ સાથે ભારી જુલુસ કાઢી એઓને અગ્નિચક્ર કરવા સાડે ફાલના મુકામે લઇ ગયા. વાજિંત્ર સાથે જુલુસમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ જૈન ઉમેદ દાઢરકુલતું ખેન્ડ, ઢેલ વગેરે હતાં. શ્રી સંઘના તરફથી અને જુલુસ જુલુસ સદ્ગૃહસ્થો સેંકડો રૂપિયા આદિ ઉછાળતા હતા. જૈનધર્મશાલાના જગીયામાં નિરાનંદે અગ્નિચક્ર કરવામાં આવ્યો નિર્વાણ મહોત્સવમાં ૩૧ મણ ઘી બોલી હીરાચંદણ, વાદીદાસજી, નવલજી અને સુતીલાલજીએ પાલખી ઉપાડી હતી, શેક પૃથ્વીરાજજી, ભભૂતમલજી, એટરમલજીએ હપ મણુ બોલીને પાલખી ચિતા ઉપર મૂકી હતી ૫૦૧) મધુની બોલીને બોલીનિવાસી શેક જીવરાજ સાગરમલ, ખીમરાજજી ચોપડાએ અગ્નિદાહ આપ્યો હતો.

ખુડાલા શ્રી સંઘે એ સ્વર્ગવાસી આચાર્યશ્રીજીની સેવા સારી રીતે બજાવી હતી. શ્રી મહાવીર વિદ્યાલય, ઉમેદપુર, વરકાણા વગેરે શિક્ષણના ધામોના સંરક્ષક ઉત્પાદન સદાયક જની મારવાડ પર પણ ઉપકાર કર્યો હતો.

ખુડાલામાં શોકસભા.

અગીયારસે ઉપાશ્રય પાસેના ખુલ્લા ચોકમાં શ્રી જૈન શ્વેતાંચર કાન્દરનસના પિતા ગુલામચંદજી હઠ્ઠાની અધ્યક્ષતામાં જાહેર સભા ભરવામાં આવી. શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરતાં એઓશ્રીજીની જીવન-કલ્પનાઓ ઉપર સારો પ્રકાશ પાડ્યો હતો. મુજબ પધારી શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયને મજબૂત

આચાર્યશ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજ.
 સ્વર્ગશિહણ તિથિ માંહ શુદ્ધિ ૯ શુક્રવાર તા. ૨૭-૧-૧૯૫૦
 ગામ ખુડાલા—(મારવાડ)

બનાવ્યું. ૫૦૦) માઇલના લાંબા વિહારમાં જે જે કંઈ સહન કર્યો આદિતું વર્ણન આકર્ષક હતું. લલિત ગુરૂ લલિત્ય છિન ગયા. અધ્યક્ષસ્થાનેથી દઢાળ સાહેબે પણ સુંદર વિવેચન કર્યું હતું.

એઓશ્રીજીનો જન્મ ૧૯૩૬ માં ગુજરાંવાલા શહેરની નજીક ભકરીયાલી ગામમાં થયો. નામ લક્ષ્મણસિંહજી. ૧૯૫૪ માં નારોવાલમાં આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરિજી મહારાજની પાસે દીક્ષા લીધી, અને એઓશ્રીજીના જ શિષ્ય થયા. નામ ગુનિ શ્રી લલિતવિજયજી રાખવામાં આવ્યું. પંચાસપદ ૧૯૭૫ વાલીસારવા, ૧૯૮૨ માં આચાર્યપદ, મીવાગામ ગુજરાત. પોતે વ્યાકરણ, કાવ્ય, કોષ સાહિત્યાદિ આગમ-ગ્રંથાદિનો અભ્યાસ કરી સ્વમત પરમતમાં નિપુણ બન્યા.

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયલલિતસૂરિજી મહારાજનો સ્વર્ગવાસ.

સં. ૨૦૦૬ નાં માહ સુદી ૧૧ રવિવાર તા. ૨૯-૧-૫૦ નાં રોજ સાંજનાં પાંચ વાગે ભાવનગર શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાની એક મીટીંગ શેઠ શ્રી ગુલાબચંદ આજુદજીનાં પ્રમુખપદે મળી હતી. જેમાં પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિજયલલિતસૂરિજી મહારાજનાં સ્વર્ગવાસ માટે નીચે મુજબ દિલગિરીનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઠરાવ.

“ આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજી મહારાજનાં પટ્ટપર શિષ્ય આચાર્ય વિજય લલિતસૂરિજી મહારાજ ધણી વર્ષોનાં દિક્ષીત, આલપ્રહારવારી, સાહિત્યકાર, જ્ઞાનગર્ભિષ્ઠ, ચરિત્રપાત્ર, વ્યાખ્યાનકાર, ગુરુભક્ત અને સતત વિહારી હતા, તેમજ સં. ૨૦૦૪ ની સાલમાં ભાવનગર શ્રી સંઘની વિનંતિથી ચાતુર્માસ પધાર્યા હતા જે વખતે તેઓની માંદગી હોવા છતાં વ્યાખ્યાન વગેરેથી શ્રી સંઘનો આદ્ય પણ સારો મેળવ્યો હતો. તેઓશ્રીની વ્યાખ્યાનશૈલી માટે જોતો ઉપરાંત જોતેતરો પણ ધણી ખુશી થયા હતા. તેઓશ્રી તા. ૨૭-૧-૧૯૫૦ નાં રોજ ખુડાલા (ચારવાડ) મુકામે કાર્તિકેશ્વર પામ્યા તે માટે આ સભા પોતાનો અતિ ખેદ પ્રદર્શિત કરે છે અને તેમનાં પવિત્ર આત્માને અખંડ-અનંત શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ પરમાત્માની પ્રાર્થના કરે છે.”

સભાના મુખ્ય સેક્રેટરી ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસે આચાર્ય મહારાજશ્રીનાં જીવનપ્રસંગો પર ખેદ સહિત વિવેચન કર્યું હતું અને ઉપરનો ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો.

શેઠ બદવજીભાઈ નરશીદાસનો સ્વર્ગવાસ.

શહેર ભાવનગરના જૈન સમાજના અગ્રગણ્ય શેઠ શેડશ્રી બદવજીભાઈ નરશીદાસ કે જેઓ મધ્યમ વર્ગમાંથી આગળ આવેલા એક વેપારી હતા, તેમનું સમગ્ર જીવન બાહોશ બાપારી સાહસિક ઉદારતા વગેરેથી ભરેલું હતું, તેમજ માત્ર આપખળુ અને શુદ્ધિમતા અને જાતમહેનતવડે વેપારી આલમમાં આગળ પડતું સ્થાન મેળવવા લાગ્યશણી થયા હતા. તેઓશ્રીનું ખેડજીવનક અવસાન મુ'બત્ત માં તા. ૪-૨-૫૦ નાં રોજ થયું હતું. મૃત્યુ સમયે તેમની ઉંમર લગભગ એઝણસાડ વર્ષની હતી. તેઓ સ્વભાવે શાંત અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ હતા. તેઓ આ સભાના માનવંતા પેદૂન હતા. તેમના અવશાન થી સભાને એક લાયક પેદૂનના ખોટ પડી છે પરમકૃપળુ પરમાત્મા તેમના આત્માને અખંડ અનંત શાંતિ આપે એમ આ સભા પ્રાર્થે છે. તેમના સુપુત્રને તથા કુટુંબને દિલસો આપતા સાથે તેઓના સુપુત્રો કુશળ બાપારી બની ઉદારતાપૂર્વક પિતાનાં સંસ્કાર સાથે કીર્તિમાં વધારો કરે તેમ ઇચ્છીએ છીએ.

૧૪૪

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ

ખેદજનક અવસાન.

શાહ મગનલાલ તારાચંદ શિહોરનિવાસી કે જેઓ આ સન્માના લાઘફ મેમ્બર હતા તેમનું સં. ૨૦૦૬ નાં પોશ સુદી ૧૦ ને શુક્રવારે ૭૩ વર્ષની ઉંમરે ખેદજનક અવસાન થયું છે. તેઓ મીઠનસાર સ્વભાવના અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ હતા. આ સન્માનાં તેઓ ધણા વર્ષથી લાઘફ મેમ્બર હતા. સદ્ગતનાં આત્માની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ.

શાહ કપુરચંદ લાણુજી ભાવનગરનિવાસી કે જેઓ આ સન્માના લાઘફ મેમ્બર હતા તેમનું સં. ૨૦૦૬ ના પોશ વદી ૧૧ ને શનિવારે ખેદજનક અવસાન થયું છે. તેઓ માયાળુ અને ધર્મશ્રદ્ધાળુ હતા. આ સન્માના તેઓ ધણા વર્ષથી લાઘફ મેમ્બર હતા. સદ્ગતનાં આત્માની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ.

સ્વીકાર-સમાલોચના.

નૂતન સ્તવનાવલી—રચયિતા આચાર્યશ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

આ ગ્રંથમાં આચાર્ય મહારાજ વિરચિત અત્યાર સુધીની મધી કૃતિઓનો સ્તવનો, સન્ન્યાયો, ચૈત્યવંદનો અને સ્તુતિઓનો સંગ્રહ ગવાતા રાગોમાં, સરસ ભાષામાં પ્રચલિત મધુર વિવિધ રાગોથી અનેક સંગ્રહ છે કે જેનો લાભ ધણા સ્થળોએ લેવામાં આવે છે. જે વાચકોને રસ ઉત્પન્ન કરે તેવું છે. આચાર્ય મહારાજશ્રીનું જીવનવૃત્તાંત, ફોટો અને કૃતિની સંગીત સરલતા, પ્રતિભા વગેરે આ ગ્રંથમાં શ્રીવિજયભુવનતિલકસૂરિ મહારાજે આપી યુરુક્ષિત બાળવી છે. આ ગ્રંથમાં ભક્તિ, વૈરાગ્ય, આધ્યાત્મિક વગેરેવડે પાંચ વિભાગમાં તેની સંકલ્પ કરવામાં આવી છે. લાભ લેવા જેવું છે. સરા કાગળો, સુંદર ટાઇપો, બાઈડીંગ કવર ને જોકેટ વગેરેવડે ગ્રંથનો સુંદરતામાં વૃદ્ધિ કરી છે. પ્રકાશક શ્રી લલિતસૂરીશ્વર જૈન ગ્રંથમાળા, છાણી-વડોદરા કિંમત ચાર રૂપિયા.

શ્રી શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણ મૂળ શ્રી રત્નશેખરસૂરિકૃત અને તેની સ્વોપજ્ઞ શ્રાદ્ધવિધિ કૌસુદી નામની ટીકા.

આ ગુજરાતી ભાષામાં કરેલ અનુવાદ ગ્રંથ (સંપાદકો મુનિરાજ શ્રી વિક્રમવિજયજી તથા મુનિરાજ શ્રી ભારતવિજયજી મહારાજ). આ ગ્રંથ ગુરૂ મહારાજ જૈન ગ્રંથમાળાના નંબર ૨૩ તરીકે પ્રકાશકે કરેલી છે. જૈનત્વ પ્રાપ્ત કરવા માટે માનવસમૂહને માટે આવા પૂર્વાચાર્યરચિત મૂળ કૃતિના આધારે અનુવાદમાં ઉતરવાનો પ્રયત્ન અને પ્રકાશન અતિ ઉપયોગી છે.

આ ગ્રંથનો અનુવાદ પ્રથમ બે વખત થયેલ હોવા છતાં આ પ્રકાશનમાં વિશિષ્ટતા જોવાય છે તેમ ભાષાની સરસતા અને સુલભતા પણ છે. આવકાચિત અર્થે ઉપયોગી આ ગ્રંથમાં દિન, રત્નિ, પર્વ, આતુર્માસિક, વર્ષ અને જન્મ એ નામક છ કૃત્યો(ચર્યા)નું વર્ણન છે. કેટલેક સ્થળે સુંદર કથાઓ પણ આપવામાં આવી છે, મનનપૂર્વક વાંચતાં ખૂબી હાજીરતો તે પ્રમાણે ચાલતા (વર્તા) માનવતા વધતાં મનુષ્ય જન્મનું અર્થક કરવા માટે આવા પૂજ્ય પુરુષોની કૃતિ માટે ઉપકાર સાથે માન ઉત્પન્ન થાય તેવું છે. જૈન સાહિત્યમાં આવા ઉત્તમ ગ્રંથો પૈકીનો આ એક ઉપયોગી સાહિત્ય છે. રૂ. પાંચ રૂપિયા. પ્રકાશક, છાણી-વડોદરા.

શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશના ગ્રાહકોને નમ્ર સુચના.

આપને પુસ્તક ૪૮મા (સં. ૨૦૦૬ ના આવૃત્તિ સં. ૨૦૦૭ ના અશાઙ માસ એક વર્ષ)ની ભેટની શુક્ર શ્રી આદર્શ જૈન સ્તીરતો ભાગ ૨ ને (કિંમત ખે રૂપિયાની) આપવાનો નિર્ણય થયેલ છે, જે અશાઙ માસમાં લગભગ અને પોસ્ટેજ પૂરતા વી. પી.થી ભેટ મોકલવામાં આવશે. લગભગ જેમનું આવેલ હશે તેમને પોસ્ટેજ પૂરતા વી. પી.થી ભેટ મોકલીશું. આત્માનંદ પ્રકાશના ગ્રાહકોને અત્યાર સુધી ભેટ આવેલા સુંદર ગ્રંથોની નામાવલી આ ગ્રંથની પાછળના ભાગમાં આપેલ છે, જેથી નવા ગ્રાહકો યતારને માસિક સાથે કેવા સુંદર ગ્રંથો દરવર્ષે ભેટ અપાય છે તે જાણી જૈન જંદુઓને ગ્રાહક થવા સૂચના કરીએ છીએ.

આગલા અંકોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ત્રણ વર્ષોમાં અમારા માનવંતા સભ્યોને મળેલા અનુપમ ગ્રંથોની ભેટનો લાભ.

શ્રી સંઘપતિ ચરિત્ર, શ્રી મહાવીર લગવાનના યુગની મહાદેવીઓ, શ્રી વસુદેવ હિંદી ભાષાંતર, શ્રી શાંતિનાથ ચરિત્ર અને શ્રી પાર્થનાથ પ્રભુ ચરિત્ર જેવા ગ્રંથો સં. ૨૦૦૩-૨૦૦૪-૨૦૦૫ એ ત્રણ વર્ષોમાં રૂ. ૪૫) ના ભેટ આપવામાં આવ્યા છે અનેક પ્રશંસાના પત્રો સભાને મળ્યા છે. વળી :—

અમોને પુછવામાં આવે છે કે :—

આ સભામાં નવા સભાસદોની વૃદ્ધિ કેમ થતી જાય છે ?

સ્થિતિ સંપન્ન જૈન જંદુઓ અને જહેનોએ જાણવા જેવું :—

આ સભાનો પ્રમાણિક વહીવટ, દર વર્ષે 'રિપોર્ટ', સરવૈયું વગેરેનું પ્રકાશન, સદર જામીનગીરીમાં નાણાનું રોકાણ અને ગયા અંકોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ગયા ત્રણ વર્ષોમાં રૂ. ૪૫) ના પુસ્તકો (જે (આત્મકલ્યાણના ઇચ્છુકને તે રીતે, -આર્થિક લાભની દૃષ્ટિવાળાને તે રીતે) દર વર્ષે પેટ્રન, તથા લાઘફ મેમ્બરોને પૂર્વાચાર્ય મહારાજકૃત મહાપુરૂષો અને સ્ત્રી રત્નોના સચિત્ર સુંદર આકર્ષક મહોટા ગ્રંથોના ભેટનો લાભ પુષ્કળ રીતે આ સભા ઉદારતાથી આપે છે, જેથી જૈન જહેનો અને જંદુઓને ગુરુ, જ્ઞાન, તીર્થ અને સાહિત્ય ભક્તિનો લાભ મળવા સાથે આત્મ કલ્યાણ અને આર્થિક લાભ અને દૃષ્ટિએ લાભ મળતો હોવાથી સ્થિતિ સંપન્ન જહેનો અને જંદુઓએ આ સભામાં નવા લાઘફ મેમ્બર થઈ સુકૃતની લક્ષ્મીનો દહાવો લેવા જેવું છે, તે માટે વંચો. ભેટ આપવાના ગ્રંથોની જાહેર ખજાનાર નીચે મુજબ :—

૧ મહાસતી શ્રી દમયંતી ચરિત્ર.

શ્રી માણિક્યદેવસૂરિ વિરચિત મૂળ ઉપરથી અનુવાદ. સચિત્ર.

પૂર્વજો પુણ્યયોગ અને શીલનું માહત્ત્ય સતી શ્રીદમયંતીમાં અસાધારણ હતું, તેનો શુદ્ધ અને સરલ ભાષામાં અનુવાદ કરતી અમારા તરફથી પ્રકાશનનું કાર્ય શરૂ કરેલ છે. આ અનુપમ રચનામાં મહાસતી દમયંતીના અસાધારણ શીલ મહાત્મ્યના પ્રભાવવડેના ચમત્કારિક અનેક પ્રસંગો, વર્ણનો આવેલ છે, સાથે નળરાજ પ્રત્યે અપૂર્વ પતિભક્તિ, સતી દમયંતી સાસરે સીધાવતાં માથાપે આપેલી સોનેરી શિખામણો, જુગારથી થતી ખાનાખરાબી, ધૂર્ત જનની ધૂર્તતા, પ્રતિજ્ઞાપાલન, તે વખતની રાજ્યનીતિ, સતી દમયંતીએ જન નિવાસના વખતે, આવતા સુખ દુઃખો વખતે ધીરજ, શાંતિ અને તે વખતે કેટલાયે મનુષ્યોને ધર્મ પમાડેલ છે તેની ભાવભરીત નોંધ, તેમજ પુણ્યશ્લોક નળરાજના પૂર્વના અસાધારણ મહોટા પુણ્યવંધના સોગે તેજ ભવમાં તેમના માહાત્મ્ય, મહિમા, તેમના નામ સ્મરણથી મનુષ્યોને થતા લાભો વગેરેનું અદ્ભુત પઠન પાઠન કરવા જેવું વર્ણન આચાર્ય મહારાજે આ ગ્રંથમાં આપ્યું છે. ખીજ અંતર્ગત સુખોષક કથાઓ પણ આપવામાં આવેલી છે. ફોર્મ ૩૬ પાના ૩૧૨ સુંદર અક્ષરો, સુંદર આયર્ષીંગ કવર એક સહિત કિંમત રૂ. ૭-૮-૦ પોસ્ટેજ ભુલું.

૨ જ્ઞાનપ્રદીપ ભાગ બીજો.

લેખક—આચાર્યશ્રી વિજયકન્તસૂરસૂરિ મહારાજ.

જ્ઞાનના પરિપાકરૂપે ધાર્મિક, નૈતિક અને સામાજિક વિષયો, લેખો કે જે સંસારમાં અટવાયેલા મનુષ્યને સાચી માનવતાનો રાહ બતાવનાર, આબાલવૃદ્ધ સર્વજન સમૂહને હૃદયસ્પર્શી થતાં મનનપૂર્વક પઠનપાઠન કરનારને બોધપ્રદ અને સાથે આત્મિક આનંદ થવા સાથે મનુષ્ય જન્મની કેમ સફલતા પાવે તેવી રીતે, સાચી સુગંધી પુણ્યમાળાકરૂપે ગુથી સાદી, સરલ, રાચકલાપામાં તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. સાતમા વર્ષ ઉપર આ ગ્રંથના પ્રથમ ભાગનું (એક હજાર કોપીનું) પ્રકાશન થતાં જૈન જૈનેતર મનુષ્યોને ઉદારતાપૂર્વક એકએક કોપી ભેટ આપવામાં આવેલી હતી, તેની જ ફરી વખત એટલી વધી પ્રશંસા સાથે માંગણી થતાં તેની બીજી આવૃત્તિ (એક હજાર કોપી)નું પ્રકાશન કરવામાં આવેલ તેના પછી ઉપરોક્ત રીતે સહુઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો. આ બીજા ભાગમાં પણ તેજ વિદ્વાન આચાર્ય મહારાજની કૃતિના નવા ૩૭ વિવિધ વિષયોનો સમૂહ છે, તેની કિંમત રૂ. ૪) છે. વિશેષ લખવા કરતાં પ્રકાશન થતાં વાંચોને લાભ લેવા નમ્ર સૂચના છે. (આછડીંગ થાય છે.)

૩ આદર્શ જૈન સ્ત્રીરત્નો ભાગ બીજો.

જનસમૂહનું કલ્યાણ કરનારા મહાન પૂર્વાચાર્ય મહારાજઓ રચિત કથાનુયોગ (કથા સાહિત્ય)માંથી જુદી જુદી આદર્શ (જૈન સ્ત્રીરત્નો) શીલવતી વગેરે પવિત્ર આઠ રમણીઓનું સુંદર, રસિક, બહેનો માટે આદરણીય, અનુકરણીય, આદર્શ સ્ત્રી-ગૃહિણી અને પવિત્ર સ્ત્રીરત્નો થવા માટે આ સતી ચરિત્રો આલંબનરૂપ છે. દરેક સતી ચરિત્રોનું પઠનપાઠન કરતાં અનેકવિધ આદર્શો અનુપમરીતે જોવાય છે. વિશેષ લખવા કરતાં વાંચકને મનનપૂર્વક વાંચવા નમ્ર સૂચના છે. સુંદર ટાઇપો અને સારા કાગળ ઉપર સરલ ગુજરાતી ભાષામાં મજાસુત અને આકર્ષક બાઇડોંગથી તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. કિંમત રૂ. ૨-૦-૦ પોસ્ટેજ જુદું. (બંને ગ્રંથોના ફોર્મ ૩૭ પાના પદર શુમારે)

૪ જૈન મતનું સ્વરૂપ.

લેખક—સહગત ન્યાયાંભોનિધિ શ્રી વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજ. (સરલ હિંદી ભાષામાં)
શ્રી વિજયાનંદસૂરિ સ્વર્ગારોહણ અર્ધશતાબ્દિ પ્રકાશન (નં. ૨ અને શ્રી લખિંધસૂરીશ્વર જૈન ગ્રંથમાળા નં. ૨૫)

આ ગ્રંથના લેખક મહાનવિભૂતિ છે. આ ગ્રંથમાં સંક્ષિપ્તમાં નવતરવો, પદ્ધતિ, કર્મોનું સ્વરૂપ, સાધુ શ્રદ્ધાના ધર્મોત્તર સ્વરૂપ, દિનકર્તવ્ય વગેરેનું સ્વરૂપ આપવામાં આવેલ છે. જે પ્રાથમિક જ્ઞાન માટે ઉપયોગી પુસ્તક છે.

આવૃત્તી ૨૦૦૭ની સાલ માટે પેટ્રન સાહેબો તેમજ લાઇફ મેમ્બરોને નવા ગ્રંથો નીચે લખેલાં સચિત્ર જે છપાય છે તે ભેટ આપવામાં આવશે.

૧ શ્રી શ્રેયાંસનાથ પ્રભુ ચરિત્ર સચિત્ર

૨ શ્રી દેવલદ્રાચાર્યરચિત શ્રી કથારત્નકોષ પ્રથમ ભાગ જેમાં (સમ્યક્ત્વનું વિસ્તૃત સ્વરૂપ દરેક બોલ ઉપર સુંદર કથાઓ સહિત)

યોજનામાં નવા સચિત્ર સાહિત્ય ગ્રંથો.

૧ શ્રી સુમતિનાથ ચરિત્ર શ્રી સોમપ્રભાચાર્યકૃત

૨ શ્રી કથારત્નકોષ ભાગ ૨ બીજો શ્રી દેવલદ્રાચાર્યકૃત